

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Diplomová práce

**TRESTNÁ ČINNOST PÁCHANÁ NA DĚTECH NA
SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH**

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra trestního práva

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Trestná činnost páchaná na dětech na sociálních sítích

Aneta Korandová

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Kybic, Ph.D.

Plzeň 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Trestná činnost páchaná na dětech na sociálních sítích“ zpracovala samostatně a odcitovala všechny použité zdroje. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Plzni dne 30. 3. 2021

.....

Aneta Korandová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala zejména vedoucímu diplomové práce JUDr. Petru Kybicovi, Ph.D. za odborné vedení, poskytnuté konzultace a cenné rady, které mi při zpracování diplomové práce věnoval. Zvláštní poděkování patří Mgr. Janu Kasalovi, předsedovi Okresního soudu v Klatovech, který mi umožnil nahlédnout do spisů týkajících se této problematiky. Také bych ráda poděkovala své rodině za jejich podporu a trpělivost po celou dobu mého studia.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Právní úprava de lege lata	3
2.1. Sexuální nátlak.....	3
2.2. Dětská pornografie.....	7
2.2.1. Šíření pornografie.....	9
2.2.2. Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií.....	11
2.2.3. Zneužití dítěte k výrobě pornografie	15
2.3. Navazování nedovolených kontaktů s dítětem	17
2.4. Svádění k pohlavnímu styku.....	17
2.5. Vydírání	20
3. Kyberprostor	22
3.1. Kyberkriminalita.....	23
3.2. Sociální sítě.....	24
3.3. Děti na internetu	26
3.4. Dětská pornografie on-line	27
3.5. Kybergrooming.....	28
3.6. Sexting	30
3.7. Kybersex	31
4. Kriminologické aspekty	32
4.1. Pachatel.....	32
4.1.1. Pachatelé sexuálních trestných činů páchaných na dětech.....	33
4.1.2. Nedevariantní pachatel	35
4.1.3. Deviantní pachatel.....	36
4.1.3.1 Pedofilie.....	36
4.1.4. Trestat či léčit pachatele sexuálních trestných činů?.....	38
4.1.5. Registr pachatelů sexuálních deliktů.....	39
4.2. Oběť	43

4.2.1.	Viktimologie.....	45
4.2.2.	Viktimizace	47
4.2.3.	Dopad trestného činu na oběť.....	50
4.2.4.	Posttraumatická stresová porucha	51
4.3.	Dítě	52
4.4.	Dítě jako oběť	54
4.4.1	Prevence sexuálního zneužívání dětí.....	56
4.4.1.1	Primární prevence.....	56
4.4.1.2	Sekundární prevence.....	58
4.4.1.3	Terciální prevence	59
5.	Případová studie	60
6.	Náměty de lege ferenda a závěr	62
6.1.	Náměty de lege ferenda	62
6.2.	Závěr	63
	Resumé	65
	Seznam použitých zdrojů	67
	Literatura.....	67
	Internetové zdroje	68
	Právní předpisy	69
	Judikatura.....	70

1. Úvod

Téma mé diplomové práce Trestná činnost páchaná na dětech na sociálních sítích jsem si vybrala proto, že je velice často v naší společnosti tabuizováno a veřejnost o této problematice mnohdy neví nebo si ji nechce připouštět. V důsledku toho zůstávají trestné činy na dětech na internetu skrývané. Díky velké popularitě a dostupnosti sociálních sítí je toto téma velice aktuální a závažné. Děti, které se stanou oběťmi trestných činů na sociálních sítích se bojí přiznat, stydí se, a tak se o nich často nikdo nedozví a o pomoc si někomu jinému neřeknou. Následky u takto zranitelných obětí jako jsou děti mohou ovlivnit celý jejich život a může být narušen jejich vývoj. Vím o mnohých případech z mého okolí, kdy např. dívka zaslala svému příteli přes sociální sítě své intimní fotografie a po rozchodu je chlapec nesmířený s rozchodem rozesílal svým známým. I mně se přihodil nepříjemný zážitek, kdy jsem obdržela intimní fotografie od muže, aniž bych o ně stála. Stalo se mi tak ale nedávno, v dospělosti, a žádnou újmu jsem z tohoto zážitku naštěstí neměla, možná z důvodu, že se touto problematikou díky diplomové práci zabývám a vím o spoustě takových případů. Dokáží si ale představit, jaké trauma z takových zážitků mohou mít děti.

O proniknutí tohoto tématu do společnosti se velice zasloužil dokumentární film *V síti*, který vyšel na jaře roku 2020 do kin, a který byl pro moji práci inspirací. I když je toto téma pro veřejnost velice citlivé, je nutné o něm veřejně hovořit. Mnoho rodičů vůbec netuší, na jaké nástrahy na internetu mohou jejich děti narazit. Jedná se o poměrně novou problematiku, která se začala rozrůstat až s příchodem sociálních sítích, proto tato problematika není dostatečně právně upravena.

Diplomovou práci jsem rozdělila do šesti kapitol. Zpočátku se budu podrobněji zabývat skutkovými podstatami vybraných trestných činů. Konkrétně se jedná o trestné činy sexuální nátlak, šíření pornografie, výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií, zneužití dítěte k výrobě pornografie, navazování nedovolených kontaktů s dítětem, svádění k pohlavnímu styku a vydírání. Tyto trestné činy jsou závažné, bez ohledu na osobnost pachatele či oběti. V trestním zákoníku je najdeme upravené hned za trestnými činy proti životu, zdraví a svobodě, v hlavě třetí zvláštní části trestního zákoníku pod trestnými činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a v hlavě čtvrté zvláštní části trestního zákoníku pod trestnými činy proti rodině a dětem. Každé fyzické osobě, obzvláště pak dětem jakožto zvlášť

zranitelným obětím, kdy jejich psychologický, sociální a mravní vývoj je považován za jednu z nejzákladnějších úloh společnosti, náleží ochrana proti těmto trestným činům. Zaměřila jsem se především na právní úpravu v České republice. Další kapitoly věnuji kyberprostoru, internetu a nástrahám sociálních sítí v podobě online dětské pornografie, kybergroomingu, sextingu a kybersexu. Dále vymezím základní pojmy jako jsou pachatel, dítě, oběť, které se vyskytují u všech trestných činů, které jsem si pro diplomovou práci vybrala. Následující část práce bude tvořit případová studie, kde se zaměřím na skutečný případ, kterým se zabýval Okresní soud v Klatovech, kde mi bylo umožněno nahlížení do spisů, týkajících se této problematiky. Na závěr se budu věnovat zhodnocení současného platného práva a zamyslím se nad tím, jestli je současná právní úprava dostatečná.

Cílem mé práce je seznámit veřejnost s touto problematikou, bližší nahlédnutí do některých skutkových podstat vybraných trestných činů, analyzovat současnou právní úpravu trestné činnosti na dětech na sociálních sítích a dostat tuto problematiku do povědomí široké veřejnosti, aby bylo zamezeno dalšímu páchání trestné činnosti v této oblasti.

2. Právní úprava de lege lata

Pro moji práci jsem si vybrala sedm trestných činů, které se týkají problematiky trestné činnosti páchané na dětech na sociálních sítích a vyskytovaly se v dokumentárním filmu V síti, který mi byl, jak jsem již zmiňovala v úvodu mé práce, inspirací. Těmito vybranými trestnými činy bych se chtěla více a podrobněji zabývat. Jedná se o trestný čin sexuální nátlak podle § 186 trestního zákoníku, trestný čin šíření pornografie podle § 191 trestního zákoníku, trestný čin výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií podle § 192 trestního zákoníku, trestný čin zneužití dítěte k výrobě pornografie podle § 193 trestního zákoníku, trestný čin navazování nedovolených kontaktů s dítětem podle § 193b trestního zákoníku a trestný čin svádění k pohlavnímu styku podle § 202 trestního zákoníku. Tyto skutkové podstaty trestných činů najdeme ve zvláštní části trestního zákoníku v hlavě třetí a čtvrté. Na konci kapitoly zmíním také trestný čin vydírání vymezený v § 175 trestního zákoníku v hlavě druhé, protože s výše zmíněnými trestnými činy úzce souvisí.

2.1. Sexuální nátlak

Sexuální nátlak je trestný čin vymezený v § 186 trestního zákoníku, kterého se dopustí ten, „*kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, nebo kdo k takovému chování přiměje jiného zneužívaje jeho bezbrannosti*“. Takový pachatel „*bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo zákazem činnosti*“. Ustanovení § 186 odstavce 2 trestního zákoníku zakotvuje alternativní podobu tohoto trestného činu, kdy se pachatel dopustí sexuálního nátlaku, pokud: „*přiměje jiného k pohlavnímu styku, k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje jeho závislosti, nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu*“.

Objektem sexuálního nátlaku je právo svobodně se rozhodovat o pohlavním životě a důstojnost.¹ Předmětem se může stát kdokoli a pokud je obětí dítě mladší

¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1853.

patnácti let, jde o okolnost podmiňující použití se vyšší trestní sazby. Pachatelem může být jak fyzická, tak právnická osoba.²

Ustanovení prvního odstavce má za úkol chránit před jednáním, kterým nedochází k přímému fyzickému pohlavnímu kontaktu, ale pachatel nutí oběť, aby ona sama prováděla sexuální nebo erotické úkony na svém těle nebo se obnažovala a tím tak působila na sexuální vnímání pachatele. Pachatel se tedy na samotném úkonu nepodílí, ale po donucení či přiměnění oběti k takovému jednání přihlíží a pozoruje její, aby se tímto sexuálně vzrušoval. Pokud se pohybujeme v prostoru internetu, pachatel pozoruje oběť pomocí webové kamery nebo kamery u mobilního telefonu. Donucením rozumíme překonání odporu nebo podlehnutí pachateli poté, co si oběť uvědomí, že by byl její odpor beznadějný. Za sebeukájení považujeme provádění sexuálních praktik, při kterých si oběť na svém těle činí takové úkony, u kterých dochází k dráždivým projevům, např. hlazením nebo jiným drážděním genitálií, prsou apod. Oběť může používat vlastní ruce nebo vibrátory či jiné obdobné předměty. Obnažováním chápeme vysvlékání, které je prováděné pro účely sexuálního vzrušení pachatele. Oběť odhaluje především erotické části těla jako jsou genitálie, pozadí, prsa. Nemusí dojít k úplnému odhalení těla, ale postačí, pokud oběť obnaží pouze některá intimní místa, např. prsa. Jiným srovnatelným chováním rozumíme např. některé patologické praktiky jako jsou masochismus, sadismus či tzv. pissing. Způsob, kterým pachatel jiného přiměje mohou být různé, např. přemlouvání, žádost. Někteří tzv. predátoři vědí, že je pro ně dobré se s dětskou obětí nejdříve skamarádit. Povídají si s ní o koníčcích, kamarádech, o škole, a když je jejich vztah bližší, přátelský, tak dítě snáze přemluví k sexuálním aktivitám. V pachateli dítě vidí přítele a vůbec mu zprvu nemusí docházet, že se děje něco špatného. Předpoklad pro spáchání trestného činu sexuálního nátlaku je, aby oběť vnímala požadavky pachatele a aby chápala požadavky, které od ní pachatel požaduje, aby nebyla bezbranná absolutně.³ Při zneužití pachatel působí na oběť a žádá, aby se podrobila jeho vůli a konala dle jeho požadavků. Pohnutka není znakem skutkové podstaty tohoto trestného činu, takže pachatel může být

² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1853.

³ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita - téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1, s. 36.

v některých případech motivován snahou oběť ponížit, pomstít se at' už jí nebo osobám jí blízké apod.⁴

Druhý odstavec doplňuje ochranu i proti dalším formám sexuálního zneužívání, v zákoníku je vyjmenováno: pohlavní styk, pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování. Toto ustanovení je provedením rámcového rozhodnutí Rady EU 2004/68/SVV z roku 2003 o boji proti sexuálnímu zneužívání dětí a dětské pornografii. Také jsou tímto ustanovením naplněny požadavky Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním z roku 2007. V souladu s úmluvou trestní zákoník zavádí postih i u méně závažných forem sexuálního zneužívání dětí, pokud pachatel zneužije jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.⁵ Závislostí myslíme takový stav, ve kterém se osoba nemůže svobodně rozhodovat, je tedy odkázána na pachatele. Např. vztah rodiče a dítěte, učitele a žáka, vedoucího a dítěte na dětském táboře. Oběť se tedy pachateli podřizuje proto, že je na něj odkázána a pokud by zde tato závislost nebyla, tak by se pachateli nepodřídila. O zneužití závislosti nepůjde v případě, pokud je zde vzájemný citový vztah nebo pokud pachatel využil jiné okolnosti.⁶ Širším pojmem je zneužití postavení a z něho vyplývající důvěryhodnost nebo vliv, protože zde se vyskytuje jakékoliv postavení, které vzbuzuje u oběti důvěru nebo pachatel působí na oběť svou autoritou. Takovým postavením může být např. postavení nadřízeného v zaměstnání, vedoucího nějaké umělecké skupiny apod.⁷

Ustanovení třetího odstavce trestného činu sexuálního nátlaku vymezuje okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, a to, pokud se pachatel dopustí tohoto trestného činu na dítěti nebo nejméně se dvěma osobami. Tyto zvlášť přitěžující okolnosti se vztahují k odstavci jedna i odstavci dva. Pokud pachatel spáchá sexuální nátlak na dítěti, u prvního odstavce máme na mysli dítě, které bylo donuceno násilím nebo pohrůzkou násilí nebo jiné těžké újmy, nebo jej pachatel přiměl zneužitím bezbrannosti k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo

⁴ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Znásilnění v ČR - trestné činy a odsouzení pachatelé*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-153-0, s. 27.

⁵ § 186 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁶ Srov. R 17/1982, ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1855

⁷BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita - téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1, s. 36-37.

jinému srovnatelnému chování, a dítě je na pachateli závislé nebo je vůči němu pachatel v takovém postavení, kdy mu dítě důvěřuje nebo má na dítě vliv. Pokud se u druhého odstavce jedná o oboustranný poměr se vzájemnou náklonností, tak se o trestný čin nejedná. Znak „nejméně se dvěma osobami“ pachatel naplní, pokud se na činu aktivně podílí nejméně dvě další osoby, celkem čin páchají tedy nejméně tři osoby. Jedná se o spolupachatelství nebo o některou z forem účastenství (s výjimkou návodu). Mohou tak činit např. dělbou práce, nevyžaduje se určitá organizovanost ani součinnost ve formě spolčení apod. Pachatel ale musí o součinnosti s nimi vědět.

V odstavci čtvrtém jsou zmíněny zvláště přitěžující okolnosti, kterými jsou spáchání trestného činu sexuálního nátlaku se zbraní (vztahuje se jen k odstavci jedna), spáchání činu na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny. Pachatel zde bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.⁸ Organizovanou skupinou rozumíme sdružení více osob, ve kterém se provádí dělba úkolů jednotlivými členy sdružení a jeho činnost je tedy plánovaná, koordinovaná. Nemusí se jednat o trvalejší charakter skupiny, může být vytvořena pro jeden konkrétní čin a pachatel do takové skupiny nemusí být výslovně přijat, postačí, když se do skupiny včlenil a aktivně se podílí na její činnosti.⁹

„Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let, nebo způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví“. Pátý odstavec § 186 trestního zákoníku tedy také podmiňuje použití vyšší trestní sazby pro tyto zvláště přitěžující okolnosti ve vztahu k činu spáchanému podle prvního odstavce. Těžká újma může být způsobena jak z nedbalosti, tak i úmyslně.¹⁰

Kdo by způsobil činem popsaným v odstavci 1 nebo 2 smrt, byl by potrestán odnětím svobody na deset až šestnáct let.¹¹ Takto se posuzuje pouze čin, kterým by

⁸ § 186 odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁹ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita - téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1, s. 37.

¹⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1857.

¹¹ § 186 odst. 6 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

smrt byla způsobena z nedbalosti. Pokud by smrt byla pachatelem způsobena úmyslně, jednalo by se o trestný čin vraždy podle § 140 trestního zákoníku.

Příprava sexuálního nátlaku je ve vztahu k odstavci 5 a 6 dle § 186 odstavce 7 trestního zákoníku trestná. Nejedná se o obecnou formu trestné činnosti, a proto musí trestní zákoník trestnost přípravy u příslušného závažného zločinu ve zvláštní části stanovit. Sexuální nátlak je subsidiární k trestnému činu znásilnění, jednočinný souběh je vyloučen. Pokud by pachatel žádal na oběti obnažování, a nakonec by ji donutil k pohlavnímu styku, v tomto případě by šlo o trestný čin znásilnění dle § 185 trestního zákoníku. Zásadním rozdílem mezi těmito dvěma trestnými činy je ten, že sexuální nátlak postihuje zejména bezkontaktní jednání, nedochází zde na rozdíl od znásilnění k fyzickému kontaktu pohlavními orgány pachatele a oběti.

2.2. Dětská pornografie

V této podkapitole se budu věnovat trestným činům souvisejícím s dětskou pornografií a podrobněji se zaměřím na trestný čin šíření pornografie dle § 191 trestního zákoníku, trestný čin výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií dle § 192 trestního zákoníku a trestný čin zneužití dítěte k výrobě pornografie dle § 193 trestního zákoníku.

Od poloviny osmdesátých let se mezi odborníky stále více objevuje téma pohlavního zneužívání dětí, se kterým je spojena výroba a šíření dětské pornografie. Že se jedná opravdu o závažný problém svědčí i fakt, že problematika dětské pornografie byla začleněna do programu světového fóra zástupců států (včetně zástupce České republiky) ve Stockholmu v srpnu roku 1989, kde proběhla první světová konference proti komerčnímu pohlavnímu vykořisťování nezletilých. Pod komerční zneužívání dětí můžeme podřadit obchodování s dětmi, dětskou prostituci a dětskou pornografií.¹²

Jednoznačná definice pornografie prakticky neexistuje, můžeme ji tedy definovat několika způsoby. „Dětská pornografie je definována jako jakýkoliv zvukový nebo obrazový materiál, který používá děti v sexuální explicitním

¹² CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6, s. 52

kontextu“.¹³ Takto ji formuloval psycholog Kenneth V. Lanning. Pornografii tedy můžeme rozlišovat ve dvou podobách, obrazové a zvukové. Obrazová pornografie zobrazuje dítě při sexuální činnosti, která může být skutečná nebo simulovaná. Také se může jednat o vystavování pohlavních orgánů pro sexuální uspokojení uživatele. Zvuková pornografie užívá zvukové prostředky zachycující dětský hlas, který také může být skutečný či simulovaný, za účelem uspokojení uživatele. Oba typy dětské pornografie zahrnují výrobu, rozšiřování nebo používání takového materiálu.¹⁴

Dle komentáře k trestnímu zákoníku můžeme považovat za pornografické dílo „zobrazení dítěte sledující dráždění sexuálního pudu pozorovatele, resp. určité skupiny pozorovatelů, zejména osob trpících sexuální deviací se zaměřením na děti, na dospívající dívky nebo na dospívající chlapce, zatímco u většiny pozorovatelů takové účinky mít nebude“.¹⁵ Jde především o zobrazení dětí ve vyzývavých polohách, předvádějících své pohlavní orgány. Může jít o zobrazování dětí při skutečném nebo předstíraném pohlavním styku.

Pornografie, která vyobrazuje děti je porušením práv dítěte. Toto porušení může mít velice závažné fyzické i emocionální následky, jako jsou např. deprese, strach, úzkost, protispolečenské chování, uzavření se do sebe. Pornografická produkce, která využívá děti, se často provozuje v ilegalitě, tajně, a děti se jí účastní z přinucení nebo ze zvědavosti. Bylo pozorováno, že zneužívané děti si často spojovaly sexualitu s násilím a silou, identifikovaly se se svými zneužiteli, na kterých byly mnohdy citově závislé. Takovým dětem pak hrozí, že by se v budoucnu mohly samy stát pachateli těchto trestných činů, jsou k obdobnému deviantnímu chování velice náchylné.¹⁶

Výrobci a distributoři dětské pornografie jsou často pedofilové a mají blízko k pohlavnímu zneužívání dětí. Jejich sbírky dětské pornografie mají pro ně mnohdy vysokou citovou hodnotu a vyráběním a směňováním své sbírky neustále rozšiřují. Materiál využívají k vlastnímu pohlavnímu ukájení při onanování, ale využívají ho také k zavražďování a vydírání dětí, které by zneužívání chtěly oznámit rodičům či

¹³ VANÍČKOVÁ, Eva. *Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-286-6, s. 93

¹⁴ CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6, s. 52

¹⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5

¹⁶ VANÍČKOVÁ, Eva. *Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-286-6, s. 93

jinde. Také tento materiál používají k přesvědčování nových adeptů dětské pornografie, aby vyvrátili jejich obavy z něčeho nového. Pro výrobce a distributory je dětská pornografie velice lukrativním zbožím, dříve byla vyvážena za hranice státu, dnes v době moderních technologií a internetu je ale šíření tohoto materiálu daleko snazší.¹⁷

Technologie potřebná k vytvoření pornografických obrázků dětí je v dnešní době velice dobře dostupná, a to prakticky po celém světě. Před několika lety používala většina výrobců pornografie fotografie a filmy, které byly vyvolávány v komerčních laboratořích, takže pracující v těchto laboratořích upozorňovali správní úřady na výskyt pornografického materiálu. S nástupem videa odpadla nutnost filmy vyvolávat a přijít na výrobce pornografie nebylo už tak snadné. Výrobci dětské pornografie mohli filmovat děti z pohodlí svého domova, aniž by mohli být odhaleni. Další revoluci přinesl v 90. letech počítač, kde přenos a distribuce pornografie nezná hranic a odhalení také není vůbec snadné.¹⁸ V dnešní době ale nabyla tato problematika úplně jiných dimenzí. Téměř každé dítě vlastní mobilní telefon nebo počítač s webovou kamerou, není tedy problémem, aby dokonce samo dítě takové své pornografické fotografie či videa na žádost zneuživatelé samo pořizovalo. Chytrý mobilní telefon je jistě dobrým nástrojem ke komunikaci mezi rodiči a dětmi, kteří mohou mít nad dětmi větší kontrolu, kde se nacházejí, kdy přijdou domů apod., ale je třeba myslet i na to, jaké nástrahy tyto přístroje mohou přinášet. Obzvláště v kombinaci s internetem a sociálními sítěmi může dítě své nahé fotografie posílat on-line rovnou tzv. predátorovi např. prostřednictvím chatu či zpráv.

2.2.1. Šíření pornografie

Trestný čin šíření pornografie, který je vymezen v § 191 trestního zákoníku, kriminalizuje v prvním odstavci tohoto paragrafu neoprávněné nakládání s pornografickým dílem, zejména s tzv. zvrácenou (deviantní) pornografií. Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo „vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, činí veřejně přístupným, zprostředkuje, uvede do oběhu, prodá nebo jinak jinému opatří

¹⁷ CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6, s. 53.

¹⁸VANÍČKOVÁ, Eva. *Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-286-6, s. 94-95.

*fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo, v němž se projevuje násilí či neúcta k člověku, nebo které popisuje, zobrazuje nebo jinak znázorňuje pohlavní styk se zvířetem.*¹⁹ Zákon pojem pornografické dílo nezakotvuje. Podle judikatury „pornografii lze pro účely trestního práva vymezit jako jakýkoliv předmět, zobrazení nebo prezentaci pohlavních orgánů, pohlavního nebo jiného styku, který veřejně, způsobem ponižujícím lidskou důstojnost a hrubě zasahujícím do dobrých mravů obvykle vyvolává pocit studu a ošklivosti, zvýrazňuje agresi, a zvláště intenzivním a vtíravým způsobem patologicky podněcuje sexuální pud“.²⁰ Vnímání pornografie se ale historicky vyvíjí a postupně se liberalizuje, záleží na subjektivním vnímání jedince. Také záleží na tom, v jakém kontextu je dílo prezentováno, o pornografii nepůjde např. v případě díla, které sice zobrazuje lidské tělo nebo sexuální chování, ale bude sloužit k vědeckým či uměleckým účelům. Objektem trestného činu, který je definovaný v prvním odstavci, je ochrana mravního cítění společnosti v sexuální oblasti před útoky podněcujícími sexuální pud způsobem, který překračuje meze slušnosti a u většiny společnosti vzbuzuje odpor a stud.

V souvislosti s dětmi je spíše podstatný odstavec druhý, který upravuje nakládání pachatele s jakoukoliv pornografií ve vztahu k dítěti. Kvalifikovanou skutkovou podstatu tohoto trestného činu tvoří jednání, kdy pachatel „*pornografické dílo nabízí, přenechává nebo zpřístupňuje dítěti, nebo na místě, které je dětem přístupné, vystavuje nebo jinak zpřístupňuje*“.²¹

Tento trestný čin, šíření pornografie, má tedy dvě skutkové podstaty. První skutková podstata, kterou najdeme v prvním odstavci, se týká nakládání s tzv. tvrdou pornografií a druhá skutková podstata, která se nachází v odstavci druhém, se týká tzv. prosté pornografie, ale má vztah k osobám mladším osmnácti let. V mé diplomové práci se budu dále zabývat druhou skutkovou podstatou.

Ve druhém odstavci je objektem zájem na ochraně mravního cítění a nerušeného vývoje mládeže před negativními dopady pornografie. Objektivní stránka druhé skutkové podstaty kriminalizuje nakládání s jakoukoliv pornografií, ve vztahu k dítěti. Může se tedy jednat i o tzv. prostou pornografii. U tohoto trestného činu je

¹⁹ § 191 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²⁰ CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6, s. 47.

²¹ § 191 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

také zmíněno ve vztahu k dětem písemné pornografické dílo, což můžeme chápat jako projev zvýšené ochrany dětí. Nabízení pornografického díla znamená předložení díla s cílem dosáhnout jeho převzetí dítětem. Nezáleží na tom, zda dítě nabídku přijme, zatímco u přenechání se dílo skutečně dostane do rukou dítěte. Přenechání díla je tedy jakýkoli způsob předání díla do dispozice dítěte. Zpřístupněním pornografického díla můžeme rozumět například promítnutí filmu nebo umístění díla na místo, kde se s ním může dítě seznámit.²² Musí se jednat o zpřístupnění více osobám, a to buď najednou či postupně. Za místo, které je dítěti přístupné, lze považovat takové místo, kam je umožněn vstup osobám mladším 18 let. Nemusí to být místo, které je obvykle dětmi navštěvováno, ale mohou mít k němu přístup. Takové místo může být např. sexshop, herna nebo sázková kancelář. K vystavování díla dochází v nějakém prostoru tak, aby se s dílem mohl seznámit širší okruh lidí, typické je umístění díla za výlohu prodejny, kde cílem tohoto vystavování je upozornění na pornografické dílo. Jiné zpřístupňování je takové umístění pornografického díla, při kterém jej dítě může zhlédnout, např. knihy či časopisy v knihkupectvích nebo v knihovnách. Také sem můžeme zařadit zpřístupňování pornografických děl na internetu, nebo na jiných veřejně přístupných sítích.²³ Z judikatury vyplývá, že pod pojem „veřejně přístupný“ je nutné zahrnout činnost, která se necharakterizuje uváděním díla do oběhu, ale je umožněno, aby se předmět, který ohrožuje mravnost, stal přístupným více osobám.²⁴ Jelikož se jedná o úmyslný trestný čin, pachatel nebude trestný, pokud dojde ke zpřístupnění pornografického díla kvůli jeho nedbalosti, například pokud zapomene DVD v počítači, který následně budou užívat děti. O šíření pornografie na sociálních sítích se blíže zmíním v následující kapitole o kyberprostoru.

2.2.2. Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií

Následující sexuálně motivovaný trestný čin, který je vymezen v § 192 trestního zákoníku je výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií. Tohoto trestného činu se dopustí ten „*Kdo přechovává fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo, které zobrazuje nebo jinak využívá dítě nebo osobu, jež se*

²² JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. *Glosátor*, s. 241

²³ VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem*. Olomouc: ANAG, 2011. *Právo (ANAG)*. ISBN 978-80-7263-677-8, s. 670-671.

²⁴ Srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 55/1975 a usnesení sp. zn. 20/13

jeví být dítětem“.²⁵ Jedná se o složenou skutkovou podstatu, která je složena ze dvou samostatných vzorců chování. Hovoříme o přechovávání dětské pornografie a o jiné formě nakládání s dětskou pornografií. V původním trestním zákoně toto chování bylo upraveno odděleně. Pachatel tohoto trestného činu bude potrestán až na 2 roky. Nemusí mít žádnou zvláštní vlastnost, způsobilost ani postavení a může to být jak fyzická, tak i právnická osoba. Stejně vysoký trest hrozí tomu, „*kdo prostřednictvím informační nebo komunikační technologie získá přístup k dětské pornografii*“.²⁶ Pokud pachatel takové pornografické dílo „*vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, činí veřejně přístupným, zprostředkuje, uvede do oběhu, prodá nebo jinak jinému opatří fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo, které zobrazuje nebo jinak využívá dítě nebo osobu, jež se jeví být dítětem, anebo kdo kořistí z takového pornografického díla, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci*“.²⁷ Objektem je zájem na ochraně nerušeného mravního vývoje dětí před důsledky jejich zneužití k výrobě pornografie.

První skutková podstata tohoto trestného činu postihuje přechovávání dětské pornografie. Tím se rozumí jakýkoliv způsob držení dětské pornografie v jakékoli formě. Na účelu a délce doby přechovávání nezáleží. Stačí, že má pachatel dílo ve své moc, nemusí jej mít fyzicky u sebe, ale např. v počítači. Délka doby přechovávání může mít ale význam z hlediska jejího posouzení jako přitěžující okolnosti.²⁸ Také není rozhodné, zda dílo přechovává pro sebe, či pro jiného a nezáleží ani na délce přechovávání díla.

K velice zásadní změně došlo novelizací trestního zákoníku v roce 2011 zákonem č. 330/2011 Sb. Jedná se o implementaci Rámcové rozhodnutí Rady EU č. 2004/68/SVV z roku 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii. V § 192 odst. 2 bylo slovo „dítě“ nahrazeno slovním spojením „osoba, jež se jeví být dítětem“. Pod pojmem osoba, jež se jeví být dítětem, se v souladu s mezinárodními dokumenty rozumí jednak dospělá osoba se vzhledem dítěte a jednak realisticky vyobrazené neexistující dítě.²⁹ Je tedy trestná i výroba

²⁵ § 192 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶ § 192 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²⁷ § 192 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²⁸ Usnesení NS 6 Tdo 551/2014. Dostupné na goo.gl/iBER5Q

²⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1892

pornografického díla, ve kterém se objevují pouze osoby starší osmnácti let, ale podle vzhledu se objektivně jeví jako děti. Podle české právní úpravy lze také postihnout i virtuální pornografii s ohledem na formulaci jiné pornografické dílo. Pod tímto pojmem si můžeme představit animované nebo kreslené pornografické dílo. Takové dílo může být zneužíváno k přesvědčování dítěte, že sexuální styk s dospělým je formou hry a je v pořádku. Některé deviantní jedince virtuální pornografie motivuje k trestné činnosti, a proto zákaz virtuální pornografie považují za opodstatněný.

Za pornografické dílo, které zobrazuje dítě, můžeme pokládat snímky obnažených dětí v polohách vyzývavě předvádějících pohlavní orgány za účelem sexuálního uspokojení. Také snímky dětí, které zachycují skutečný či předstíraný pohlavní styk s nimi nebo i jiné sexuálně dráždivé snímky dětí.

Samotné prohlížení dětské pornografie nebylo trestným činem až do zakotvení odstavce 2 § 192 trestního zákoníku Novelou. Pokud si uživatel stránky s dětskou pornografií pouze prohlížel, ale neuložil si je do svého počítače, nebyly naplněny znaky přechovávání.³⁰ Nyní ten, kdo získá přístup k dětské pornografii prostřednictvím informační nebo komunikační technologie znak druhé skutkové podstaty naplňuje.

Kořistěním z dětského pornografického díla, které je také trestné, se rozumí jakýkoliv způsob získávání prospěchu z takového díla, např. formou podílu zisku z prodeje, který uskutečňuje jiná osoba. Nesmí jít ale o profit získaný v souvislosti s účastí dítěte na pornografickém díle, takové jednání je postihováno podle § 193 trestního zákoníku.

Výrobci a distributoři dětské pornografie jsou často pedofilové a mezi nimi je tato pornografie zpravidla distribuována zdarma, nejedná se tedy o čistě komerční záležitost. Dětské pornografické materiály jsou používány nejen k ukájení pachatelů, ale také k odstranění obav a studu nově účinkujících dětí. Děti jsou často těmito materiály vydírány, aby trestnou činnost neoznámily rodičům nebo policii.³¹

³¹ CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6, s. 53

Jelikož se jedná o trestný čin úmyslný, nebylo by trestné jednání osoby, která by si uložila do svého počítače např. pornografický film s neznámou dívkou ve věku 17 let, která by svým vzhledem jednoznačně působila jako žena starší osmnácti let.

Zvýšenou pozornost je třeba věnovat pojmu veřejně přístupné počítačové síti, který je zmíněn v odstavci 4 písmene b. Veřejně přístupnou počítačovou sítí se rozumí funkční propojení počítačů do sítí s cílem vytvořit informační systém s dálkovým přístupem, především myslíme internet. Taková síť není uzavřená počítačová síť. Specifický výkladový problém představuje vztah elektronické pošty, jako prostředku šíření závadného obsahu, k pojmům veřejně přístupné počítačové sítě a jiného obdobně účinného způsobu. Ve své judikatuře se touto problematikou související s šířením dětské pornografie zabýval opakovaně Nejvyšší soud. V září roku 2010 v rozhodnutí sp. zn. 6 Tdo 1135/2010 Nejvyšší soud uvedl, že přeposíláním digitálních fotografií s dětskou pornografií do emailových schránek dalších osob byl naplněn znak spáchání činu veřejně přístupnou počítačovou sítí.³² Pachatel zde ale k přeposílání dětské pornografie z konkrétně určené adresy, ke kterému se přímo vyjádřil Nejvyšší soud, využíval i dalších emailových schránek, přičemž ponechal v těchto zájmových emailových schránkách materiály s dětskou pornografií a dalším neustanoveným osobám umožnil prohlížení a stahování tohoto pornografického materiálu. Pachatel tedy pravděpodobně sdílel s více osobami přístup k několika emailovým schránkám. Rozhodnutím sp. zn. 3 To 478/2010 v jiném případě Krajský soud v Brně v říjnu roku 2010 změnil rozhodnutí nižšího soudu postaveném na výše uvedeném principu. Došel k závěru, že posílání emailových zpráv obsahujících přílohy s dětskou pornografií ze soukromé schránky pachatele do soukromých schránek jiných uživatelů (v daném případě se jednalo o celkem 12 emailových zpráv odeslaných celkem 8 příjemcům) naopak nelze pokládat za čin spáchaný veřejně přístupnou počítačovou sítí.³³ Krajský soud v Brně také uvedl, že byly emailové zprávy posílány prostřednictvím internetu, který je veřejně přístupnou počítačovou sítí, ale samotné zprávy veřejně přístupné nejsou. Nacházejí se v soukromých schránkách, které jsou chráněné heslem. Podle Krajského soudu v Brně by se jednalo o spáchání činu veřejně přístupnou počítačovou sítí, pokud by pachatel např. dětskou pornografií vyvěsil na webové stránky přístupné blíže neurčenému

³² Usnesení NS 6 Tdo 1135/2010. Dostupné na goo.gl/83iVhs

³³ Rozsudek KS v Brně 3 To 478/2010. Dostupné na goo.gl/fqmKW5

okruhu osob. V rozhodnutí 3 Tdo 414/2011 Nejvyšší soud učinil závěr, že obecně je „zaslání pornografického díla elektronickou poštou uvedením do oběhu prostřednictvím veřejně přístupné počítačové sítě“ a naplňuje tak formálně znaky předmětné kvalifikované skutkové podstaty, nicméně vzhledem k soukromé povaze emailové korespondence se jedná o využití veřejně přístupné počítačové sítě způsobem nikoliv veřejně přístupným. Nejvyšší soud také uvedl, že v daném případě, kdy obviněnému bylo prokázáno jen 5 odeslaných emailových zpráv s dětskou pornografií se nejednalo ani o spáchání činu jiným obdobně účinným způsobem ve smyslu příslušného ustanovení trestního zákoníku, protože by pro naplnění tohoto znaku musela být dětská pornografie rozeslána většímu počtu adresátů, aby jednání vykazovalo zákonem požadovanou hromadnou účinnost.³⁴

2.2.3. Zneužití dítěte k výrobě pornografie

Trestný čin zneužití dítěte k výrobě pornografie je vymezen v § 193 trestního zákoníku. Po subjektivní stránce jde o úmyslný trestný čin, kde se úmysl musí vztahovat i vůči věku osoby. Pachatelem tohoto trestného činu je ten, „*kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede nebo zneužije dítě k výrobě pornografického díla nebo kořistí z účasti dítěte na takovém pornografickém díle*. Takový pachatel „*bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let*“. Znění tohoto trestného činu bylo i včetně druhu a výměry trestů převzato z předchozího trestního zákona.

Objektem je zájem společnosti na ochraně dětí před sexuálním zneužíváním, zájem na řádném citovém i mravním vývoji dětí a také svoboda rozhodování.³⁵

Objektivní stránka spočívá v tom, že pachatel přiměje, najme, zláká, svede nebo zneužije dítě k výrobě pornografického díla, nebo kořistí z účasti dítěte. První druh jednání je velmi podobný návodu a druhý podílnictví. Přimět k takovému jednání dítě, může pachatel dosáhnout pomocí vlivu ze vzájemného vztahu s dítětem. Zjednání znamená, že si pachatel a dítě mezi sebou zjednají dohodu s oboustranným souhlasem, že se dítě na výrobě pornografického díla bude podílet. Může se jednat i o dohodu konkludentní. O dohodu se také jedná v případě najmutí, ale zde se objevuje znak úplaty. Úplata nemusí mít jen peněžní formu. Zlákáním

³⁴ Usnesení NS 3 Tdo 414/2011.

³⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1898

dítě se rozumí, že si pachatel získá dítě k účasti na výrobě pornografie především předstíráním určitých výhod, které by mu tato činnost měla přinést, např. vysoký výdělek v krátkém čase. Svedení můžeme brát v podstatě jako obdobu zlákaní. Pachatel v dítěti vzbudí rozhodnutí podílet se na výrobě pornografického díla, ale na rozdíl od otevřeného přesvědčování, které se objevuje u zlákaní, může použít skrytější formy působení. Pachatel např. seznámí oběť s dítětem, které se na výrobě pornografického díla již podílí a tento způsob vydělávání peněz si pochvaluje. Kořistěním může být jakýkoliv způsob získávání majetkového prospěchu z účasti dítěte. Patří sem např. vizážista, který líčí dítě, režisér pornografického filmu, ale i osoba, která se na výrobě přímo nepodílí, např. rodič. Pachatel ale musí být srozuměn s tím, že prostředky, které prostřednictvím dítěte získává, pochází z podílu na výrobě pornografického díla. Rozdíl v kořistěním u § 192 odstavce 3 a § 193 trestního zákoníku je v tom, že pachatel u § 192 kořistí z jednání, které se týká výroby, dovozu atd. dětské pornografie, tedy z díla jako takového, ale v § 193 trestního zákoníku jde o užší a speciální jednání, protože zde mluvíme o kořistěním z účasti dítěte na výrobě pornografického díla.

Odstavec druhý vymezuje zvlášť přitěžující okolnosti. „*Odnětím svobody na dvě léta až šest let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, nebo v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch*“. Značný prospěch znamená výdělek nejméně 1 000 000 Kč. Toto určení je obdobné jako určení výše škody podle § 138 odstavce 1 písmene d) trestního zákoníku. Takový prospěch může pachatel získat jak pro sebe, tak i pro jiného. Další odstavec stanovuje vyšší hranici pro pachatele, který má v úmyslu získat prospěch velkého rozsahu, který činí opět podle § 138 odstavce 1 písmene e) trestního zákoníku 10 000 000 Kč. Takovému pachateli hrozí trest odnětí svobody na tři léta až osm let. Stejný trest hrozí i pachateli, který se dopouští tohoto trestného činu jako člen organizované skupiny působící ve více státech, tedy nejméně ve dvou státech.³⁶ Pro dokonání trestného činu stačí, aby pachatel jednal v úmyslu získat značný prospěch, ale prospěchu dosáhnout nemusí.

Pachatel tohoto trestného činu může být kterákoli fyzická nebo právnická osoba, nemusí mít žádnou zvláštní vlastnost.

³⁶ § 193 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

2.3. Navazování nedovolených kontaktů s dítětem

Trestného činu navazování nedovolených kontaktů s dítětem vymezeném v § 193b trestního zákoníku se dopustí ten „*kdo navrhne setkání dítěti mladšímu patnácti let v úmyslu spáchat trestný čin podle § 187 odst. 1 (pohlavní zneužití), § 192 (výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií), § 193 (zneužití dítěte k výrobě pornografie), § 202 odst. 2 (svádění k pohlavnímu styku) nebo jiný sexuálně motivovaný trestný čin, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta*“.³⁷ Toto ustanovení bylo včleněno do trestního zákoníku novelou v roce 2014 a vychází z čl. 6 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU z 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii.³⁸

Pachatelem může být fyzická i právnická osoba. Jedná se o úmyslný trestný čin, pachatelův druhý úmysl se musí vztahovat ke spáchání trestného činu se sexuální motivací. Objektem takového trestného činu je zájem na ochraně dětí mladších patnácti let před navazováním kontaktů se sexuálním účelem, které by mohly narušit tělesný i mravní vývoj dítěte. Návrh na setkání, který pachatel činí dítěti mladšímu patnácti let za účelem dopuštění se na něm sexuálně motivovaného trestného činu je trestně postižitelný. Výčet sexuálně motivovaných trestných činů je pouze demonstrativní. K dokonání trestného činu navazování nedovolených kontaktů s dítětem dojde i v případě, že ke schůzce pachatele s dítětem nedojde. Návrh ke schůzce může být činěn např. osobně, písemně a v dnešní době především prostřednictvím informačních a komunikačních technologií. Jednou z těchto forem navazování kontaktů s dětmi je tzv. kybergrooming, kterým se budu podrobněji zabývat v následující třetí kapitole.

2.4. Svádění k pohlavnímu styku

Svádění k pohlavnímu styku je upraveno v § 202 trestního zákoníku. Tento čin spáchá ten „*kdo nabídne, slíbí, poskytne dítěti nebo jinému za pohlavní styk s dítětem, pohlavní sebeukájení dítěte, obnažování dítěte či jiné srovnatelné chování úplatu, výhodu nebo prospěch*“. Pachateli tohoto trestného činu hrozí trest odnětí svobody až na 2 roky nebo peněžitý trest. Kvalifikovanou skutkovou podstatou svádění k pohlavnímu styku je spáchání tohoto trestného činu na dítěti

³⁷ § 193b zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

³⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU z 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii.

mladším patnácti let, pokud pachatel spáchá takový čin ze zavrženíhodné pohnutky, pokračuje-li v činu po delší dobu nebo pokud spáchá takový čin opětovně. V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na 6 měsíců až 5 let.³⁹

Smyslem této skutkové podstaty je chránit děti před nežádoucími a společensky nepřijatelnými sexuálními jednáními, kterými jsou sexuální služby, jejichž smyslem je pohlavní uspokojení.

Objektem trestného činu svádění k pohlavnímu styku je zájem na řádné výchově dětí, a to proti útokům, které spočívají ve svádění k prostituci. To je v závažném rozporu s morálkou občanské společnosti.⁴⁰ Objektivní stránka spočívá v jednání pachatele, který dítěti nabídne, slíbí nebo poskytne úplatu nebo jinou výhodu či prospěch za pohlavní styk s dítětem nebo za jeho pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování za účelem pohlavního uspokojení. Úplata může být nabízena dítěti, nebo i jiné osobě. Takovou osobou může být kdokoliv, např. příbuzný dítěte nebo osoba cizí ve vztahu k dítěti, nejčastěji kuplíř. Důležité je, aby vůči takové osobě směřovala finanční úplata za sexuální službu dítěte nebo jiná výhoda či prospěch. Jedná se tedy o trestní postih pachatele, který svádí dítě k provozování prostituce nebo podobnému chování za účelem pohlavního uspokojení anebo využívá osoby, která sexuální služby poskytuje. K naplnění skutkové podstaty je třeba úmyslu a pachatelem tohoto trestného činu může být kterákoliv fyzická nebo právnická osoba.

Pohlavním stykem se rozumí jakýkoliv způsob ukájení sexuálního pudu na těle jiné osoby. Jedná se o širší pojem, než soulož. Pohlavní styk zahrnuje mimo soulož i všechny další formy ukájení pohlavního pudu jiné osoby stejného nebo opačného pohlaví tělesným stykem za úplatu. Může se tedy jednat o spojení přímo pohlavních orgánů, ale i o orální sex, sání prsních bradavek, různé typy erotických masáží zejména prováděné na pohlavních orgánech s pomocí vibrátorů, jiných přístrojů za účelem ukájení pohlavního pudu apod. Toto jednání směřuje k uspokojení jiné osoby, ale není rozhodující, jestli k němu v daném případě dojde. Jiné srovnatelné chování může být jednání, které není pohlavním stykem, sebeukájením ani obnažováním. Mohou to být některé sexuálně patologické praktiky, masochistické

³⁹ § 202 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1966-1967.

či sadistické nebo např. písing. I prosté odhalení nahého těla před pachatelem za účelem jeho sexuálního vzrušení můžeme podřadit pod jiné srovnatelné chování.

Úplatou se rozumí majetkový prospěch nejčastěji formou poskytnutí peněžité částky, ale i jiné materiální plnění ve formě např. dárků jako jsou šperky, oblečení, hračky, cukrovinky. Prospěch je zpravidla nemajetkové povahy. Výhodou můžeme chápat zvýhodnění, které nezahrnujeme pod úplatu nebo prospěch. Může se jednat o zvýhodnění ve sportu nebo při zkouškách. Nabídnutí úplaty nebo jiné výhody či prospěchu je jednání, kdy je pachatel ochotný poskytnout úplatu, jinou výhodu nebo prospěch, aby byl jeho požadavek pohlavního styku s dítětem, jeho pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiného srovnatelného chování splněn. Slibem úplaty nebo jiné výhody se pachatel zavazuje plnění poskytnout, jestliže bude jeho požadavkům vyhověno. Slib směřuje do budoucna a má být realizován až po splnění podmínek.

Pro dokonání tohoto činu svádění k pohlavnímu styku není podmínkou, aby dítě nebo i jiná osoba úplatu, výhodu či jiný prospěch přijala. Nemusí dojít ani k pohlavnímu styku nebo k pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování.

V odstavci 2 trestného činu svádění k pohlavnímu styku trestní zákoník zavedl spáchání činu uvedeném v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let. Jedná se o reakci na požadavek zvýšené ochrany dětí nižší věkové kategorie. Pro svoji nevypěstlost a nezkušenost jsou velice častým předmětem útoků v této oblasti. Je to také reakce na nutnost implementace rámcového rozhodnutí Rady EU 2004/68/SVV o boji proti sexuálnímu zneužívání dětí a dětské pornografii.

Dále je v trestním zákoníku zmíněna zavrženíhodná pohnutka. Jedná se o takovou pohnutku, která je v zásadním rozporu s morálkou občanské společnosti. Zpravidla svědčí o značném morálním narušení pachatele. Dokládá jeho bezohledné sobectví, bezcitnost a pohrdání základními lidskými hodnotami. Může jít např. o sexuální zvrhlost, pomstyctivost atd.

Pokračování v páčání trestného činu po delší dobu znamená doba trvání řádově týdny nebo měsíce. Důležité je zdůraznit, že čím méně intenzivní bude svádění, tím delší musí jednání trvat, aby byla naplněna tato okolnost, která podmiňuje vyšší

trestní sazbu a naopak. U této zvlášť přitěžující okolnosti postačí nedbalostní jednání. Další zvlášť přitěžující okolností je spáchání takového činu opětovně.⁴¹

Dle § 202 trestního zákoníku, dítě, které žádá nebo přijme za pohlavní styk s ním, své pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování úplatu nebo jinou výhodu či prospěch, není pro takový čin trestné.⁴²

2.5. Vydírání

Trestný čin vydírání sice nepatří do hlavy třetí trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti ani do hlavy čtvrté trestných činů proti rodině a dětem, ale s výše zmíněnými trestnými činy blíže souvisí. Je vymezen v § 175 trestního zákoníku. „*Kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo peněžitým trestem*“.⁴³

Objektem vydírání je svobodné rozhodování člověka a objektivní stránka spočívá v tom, že pachatel nutí jiného k tomu, aby něco konal, opominul nebo trpěl. Čin je dokonáný násilným jednáním nebo pohrůzkou násilí nebo jiné těžké újmy. Není vyžadováno, aby pachatel dosáhl toho, co sledoval. Cíl musí být oběti adresován a ta jej musí vnímat. Pokud oběť nevnímá, čemu je pachatelem nucena, jedná se o pokus vydírání na nezpůsobilém předmětu útoku. Pachatelem může být kterákoli fyzická či právnická osoba a po subjektivní stránce je třeba úmyslného zavinění. Speciálním případem vydírání je sexuální nátlak dle § 186, protože prostředek je zde stejný, ale cíl je užší.

Násilím rozumíme použití fyzické síly k překonání nebo zamezení kladeného či očekávaného odporu. Násilí musí být prostředkem předmětu nátlaku a není podmínkou, aby napadený kladl odpor (např. pokud si je vědom fyzické převahy útočnicka). Pohrůzkou násilí se rozumí jak pohrůžka bezprostředního násilí, tak i pohrůžka násilí, které má být vykonáno v bližší nebo vzdálenější budoucnosti. Okolnost, že pohrůžku násilí by pachatel nesdělil přímo poškozenému, ale oznámil mu ji prostřednictvím třetí osoby, nevylučuje trestní odpovědnost obviněného za spáchání trestného činu vydírání podle § 175 odstavce 1 trestního zákoníku.

⁴¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1967.

⁴² § 203 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁴³ § 175 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Pohrůžka jiné těžké újmy může spočívat v hrozbě způsobení závažné majetkové újmy, vážné újmy na právech, na cti či dobré pověsti. Taková újma se musí jako těžká újma jevit objektivně. Napadený ji jako těžkou újmu musí objektivně pociťovat. Při posuzování, zda jde o jinou těžkou újmu, musíme přihlížet k osobním poměrům napadeného, k jeho vyspělosti, zkušenostem, psychickému stavu apod. Proto je v praxi za jinou těžkou újmu považováno např. vyhrožování pachatele poškozeným dívkám tím, že jejich erotické fotografie zveřejní v rozporu se smlouvou, na jejímž základě byly vytvořeny (např. nechá je otisknout v časopisech vycházejících v České republice, nebo je předá rodičům). Toto lze považovat za významný zásah do jejich osobního života, tedy za pohrůžku jinou těžkou újmu zasahující do jejich dobré pověsti v rodině i blízkém sociálním okolí.⁴⁴

Existuje několik případů, kdy se i na internetu lze setkat s vydíráním. Online vydírání především dětí se stalo v internetovém prostředí převážně na sociálních sítích velice nebezpečným fenoménem. Většina závažných případů vydírání dětí postupuje podle jednoduchých, ale nebezpečných schémat. V mnoha případech pachatelé vydírají své oběti na sociální síti Facebook a většinou je obětí vydírání dívka. Časový interval vydírání se většinou pohybuje v rozmezí dva týdny až tři měsíce a pachatelem je téměř ve všech případech dospělá osoba. Pachatel nejprve naváže s dítětem kontakt a začne mu lichotit. Pak si začnou navzájem vyměňovat fotografie, u kterých se postupně zvyšuje intimita. Fotografie zachycují nejprve dítě oblečené, poté je nahrazují fotografiemi, na kterých je dítě částečně či úplně svlečené a může dojít i na případy, kdy si děti do vaginálního či análního otvoru zasouvají prsty či jiné předměty. Aby útočník překonal stud dítěte, zpravidla mu posílá i své intimní fotografie, které ale nebývají jeho, jedná se o fotografie získané z veřejných nebo privátních fotogalerií. Dítě pak distribuci takových materiálů začne vnímat jako přirozenou a běžnou a útočnickovi také poskytne své záběry. Pokud se dítě rozhodne opustit schéma výměny fotografií, zpravidla nastává fáze vydírání, kdy útočník vydírá oběť. Zastrahuje dítě, že pokud mu nepošle další fotografie, rozešle jeho získané materiály přátelům oběti a dalším uživatelům sociálních sítí nebo že materiály předá rodičům. Útočník tak získává další fotografie od dítěte. V řadě případů pachatel donutí oběť s využitím intimních materiálů k osobní schůzce. Vydírání může přerůst až k prostitučnímu chování, řada pachatelů na osobní

⁴⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1753.

schůzce nabízí dětem peníze za poskytnutí sexuálních služeb.⁴⁵ Dále se touto problematikou budu zabývat v následující kapitole u pojmů kybergroomingu a sextingu.

3. Kyberprostor

Všechny výše zmíněné trestné činy, které jsem pro diplomovou práci zvolila, mají společné to, že se mimo jiné mohou uskutečňovat prostřednictvím sociálních sítí, tedy na internetu v rámci tzv. kyberprostoru. Je to důsledek toho, že v posledních desetiletích došlo k rozvoji informačních a telekomunikačních technologií, zejména postupným zpřístupněním moderních technologií pro většinu obyvatel naší společnosti. Uživatelé se prostřednictvím těchto technologií připojují na internet pomocí stolních počítačů, notebooků, mobilních telefonů a dalších zařízení. Kyberprostor tedy zahrnuje veškerý virtuální prostor, nabízí široké možnosti využití a existuje nezávisle na vůli jednotlivce 24 hodin denně 7 dní v týdnu. Slouží zejména ke komunikaci, jako zdroj informací, datové úložiště, pracovní prostředí, komerční zóna apod., ale skýtá zároveň prostor pro škodlivé jednání, včetně kriminality.⁴⁶ Především internet učinil z komerčního sexuálního zneužívání dětí globální záležitost.

J. Barlow, který zavedl pojem kyberprostor do obecného povědomí, je také zakladatelem Electronic Frontier Foundation, která vydala Deklaraci nezávislosti kyberprostoru.⁴⁷ Zpochybňuje legitimitu jakékoliv právní regulace a prosazuje svobodu jedince na internetu. Postupem času se ovšem ukázalo, že udržet virtuální prostor bez pravidel není možné, jelikož může být vhodným prostorem pro páchání kriminality. Za účelem regulace, která je tedy nezbytná, vznikla řada mezinárodních dokumentů, z nichž nejvýznamnějším je Úmluva Rady Evropy o kybernetické kriminalitě.⁴⁸ Ta zahrnuje pod škodlivý obsah na internetu i problematiku dětské

⁴⁵ KOPECKÝ, Kamil. Stručný úvod do problematiky online vydírání českých dětí se zaměřením na tzv. sextortion. *Pediatric pro praxi* [online]. 2014, roč. 15, č. 6, s. 352–354 [vid. 2021-02-26].

⁴⁶ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 390.

⁴⁷ A Declaration of the Independence of Cyberspace, v českém jazyce viz POLČÁK, R. Autoritativní regulace kyberprostoru a legitimita trestního práva. In *Kyberkriminalita a právo*. Praha: AUDITORIUM, 2008. s. 12-24, ISBN 978-80-903786-7-4.

⁴⁸ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 389.

pornografie.⁴⁹ Úmluva definuje opatření, která by měla být přijata stranou, která smlouvu ratifikuje na vnitrostátní úrovni. Opatření vymezují základní rámec trestných činů, které jsou považovány za kybernetické trestné činy. Toto vymezení má zajistit jednotnou právní unifikaci kybernetických trestných činů v rámci Evropské unie. Kyberprostoru se také věnují mezinárodní instituce a organizace, např. OSN, OECD atd.⁵⁰

3.1. Kyberkriminalita

V 90. letech 20. století byl používán pojem počítačová kriminalita pro trestnou činnost páchanou pomocí informační techniky. Tento pojem ale vytváří představu, že trestný čin musí být spáchán na počítači nebo prostřednictvím počítače, především osobního počítače (PC). Dnes se takové činy páchají nejen prostřednictvím osobních počítačů, ale i pomocí jiných zařízení jako jsou notebooky, mobilní telefony atd., a proto se již tento pojem v dnešní době v odborné literatuře nepoužívá. Pojem počítač nahradil výraz informační a komunikační technologie (ICT).⁵¹ V mezinárodních úmluvách se nejčastěji používá pojem kybernetická kriminalita pro trestnou činnost páchanou prostřednictvím informačních technologií. Je důležité si uvědomit, že s růstem možností a využívání těchto technologií roste i možnost jejich zneužívání k páchání trestné činnosti. Kybernetickou kriminalitu je těžké přesně definovat kvůli nejednotným názorům na to, co vše do tohoto pojmu můžeme zařadit. Jednu z definic najdeme ve Výkladovém slovníku kybernetické bezpečnosti, která ji vymezuje jako „*trestnou činnost, v níž figuruje určitým způsobem počítač jako souhrn technického a programového vybavení (včetně dat), nebo pouze některá z jeho komponent, případně větší množství počítačů samostatných nebo propojených do počítačové sítě, a to buď jako předmět zájmu této trestné činnosti (s výjimkou té trestné činnosti, jejímž předmětem jsou popsána zařízení jako věci movité) nebo jako prostředí (objekt) nebo jako nástroj trestné činnosti*“.⁵² Nejjobecněji se však

⁴⁹ Viz čl. 9 Úmluvy o kybernetické kriminalitě

⁵⁰ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 489.

⁵¹ GRIVNA, Tomáš a Radim POLČÁK, ed. *Kyberkriminalita a právo*. Praha: Auditorium, 2008. ISBN 978-80-903786-7-4, s. 32 a násl.

⁵² JIRÁSEK, Petr, NOVÁK, Luděk a POŽÁR, Josef. *Výkladový slovník kybernetické bezpečnosti = Cyber security glossary*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2013, ISBN 978-80-7251-397-0, s. 57 a 73. Dostupné také z:

https://afcea.cz/wpcontent/uploads/2015/03/Slovník_Final_screen_v2_0.pdf

kybernetická kriminalita definuje jako: „*jednání namířené proti počítači, případně počítačové síti, nebo jako jednání, při němž je počítač použit jako nástroj pro spáchání trestného činu*“.⁵³ Abychom mohli používat tuto definici kyberkriminality, musíme vědět, že počítačovou sítí neboli kyberprostorem je myšleno prostředí, kde se tato činnost odehrává. Při páchání trestných činů v oblasti ICT jsou mnohdy používány postupy či prostředky, jejichž užití nenaplnuje žádnou skutkovou podstatu trestného činu. Jsou ale nedílnou součástí nebo předpokladem pro další jednání, které je postižitelné prostředky trestního práva. Pod pojem kybernetická kriminalita můžeme zařadit trestné činy tří kategorií – trestné činy, jejichž individuálním objektem je přímo ochrana počítačového systému, jeho vybavení a součástí před specifickými druhy útoku, resp. oprávněné zájmy osob na nerušené užívání technických prostředků, trestné činy, kde je způsob spáchání prostřednictvím informační a komunikační techniky jedním ze znaků skutkové podstaty a také trestné činy, které mohou být v konkrétním případě spáchány prostřednictvím informačních technologií.⁵⁴

3.2. Sociální sítě

Sociální sítě jsou internetové služby umožňující uživatelům utvářet veřejné nebo uzavřené profily. Takový profil často obsahuje osobní informace, fotky, videa, aktuální stav uživatele a zájmy. Pomocí těchto sítí se na internetu sdružují lidé, kteří by se jinak fyzicky nemohli setkat, ale také ti, kteří se běžně scházejí i mimo online prostředí. Uživatelé si zde mohou mezi sebou chatovat a zanechávat různé vzkazy. Dalo by se říci, že na sociálních sítích jsou uživatelé pod neustálým dohledem ostatních uživatelů. Vidíme, kdo s kým tráví čas, kdo kam jezdí na výlety, kdo byl na nějakém koncertě a podobně. Veškeré změny, které na svém profilu uživatel provede, jsou viditelné ihned u jeho přátel, kteří mají přístup k jeho profilu. Oblíbené jsou mezi uživateli různé tematické skupiny, diskuzní fóra, kde lidé diskutují a vyměňují si zkušenosti a názory na konkrétní téma, často to bývá politika, koníčky nebo sex.⁵⁵ Obecně lze říci, že právě sociální sítě jsou fenoménem

⁵³ KOLOUCH, Jan. *CyberCrime*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2016. CZ.NIC. ISBN 978-80-88168-15-7, s. 34.

⁵⁴ KOLOUCH, Jan. *CyberCrime*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2016. CZ.NIC. ISBN 978-80-88168-15-7, s. 37.

⁵⁵ KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5595-3.

posledních dvaceti let ve vztahu k seznamování. Patří mezi ně např. Facebook, Instagram, MySpace, Lide.cz, TikTok a mnoho dalších. Napomáhají ve velké míře dětem k socializaci ve společnosti. Prostřednictvím internetu, resp. sociálních sítí a chatů, se snaží seznámit s dalšími vrstevníky a neuvědomují si veškerá rizika, která jim z této činnosti hrozí. K vyhledávání a kontaktování vhodných dětských obětí dochází nejčastěji právě na sociálních sítích. Provozovatelé sociálních sítí totiž nemají moc nástrojů, jak ověřit pravost informací, které na ně uživatelé vkládají. Při registraci je pravost údajů požadována, často bývá stanoven věkový limit, ale vymahatelnost těchto údajů je téměř nulová a nebývá problémem se zaregistrovat s nepravdivými údaji.

Téměř každá sociální síť obsahuje chat. Slovo chat se v angličtině používá pro klábosení, přátelský rozhovor. Je to komunikace nebo rozhovor dvou či více lidí prostřednictvím komunikační sítě. Vždy se uskutečňuje v reálném čase, jedná se tedy o tzv. „synchronní komunikaci“.⁵⁶ Lidé si dnes posílají nejčastěji online zprávy přes sociální síť. Přes messenger komunikují české děti nadprůměrně v porovnání s ostatními dětmi z Evropy. V České republice takto komunikuje 71 % dětí ve věku 9-16 let, evropský průměr činí 65 % dětí používajících messenger.⁵⁷ Při chatování si ale nikdy nemůžeme být jisti, kdo se nachází na druhé straně. V běžné praxi se stává, že účastník chatu mění svou identitu, utváří lživé údaje např. o svém pohlaví, věku, zájmech. Chaty jsou proto skvělým působištěm kyberstalkerů a sexuálních predátorů, kteří zde „loví“ své oběti.

Mezi oblíbené činnosti na sociálních sítích patří i online telefonování. Přes aplikace pro online telefonování je možné zdarma telefonovat pomocí počítače, notebooku, mobilního telefonu a dalších zařízení za pomoci reproduktorů či sluchátek a mikrofону. Lze použít také videohovor, kdy k této činnosti používáme ještě webkameru, či kameru. Takto lze volat přes messenger na Facebooku, Skype, WhatsApp, Instagram atd. a tato služba je v České republice velice často využívána. I zde se objevuje problematika se sexuálním obtěžováním dětí. V již zmíněném dokumentárním filmu *V síti* se objevilo několik ukázek jednání pachatelů, kdy si s dětmi volali z různých důvodů. Někdy si s dětmi volali proto, aby si domluvili osobní schůzku, v některých případech si volali s dívkami a onanovali před

⁵⁶ ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7527-6, s. 38-45.

⁵⁷ ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7527-6, s. 54.

kamerou nebo žádali, aby se dívky obnažovaly nebo masturbovaly. Takovým hovorům může předcházet konverzace v chatu, zasílání pornografických fotografií, videí apod., ale objevují se i případy, kdy bez jakékoliv předchozí komunikace pachatel zavolá dívce a již od začátku hovoru před kamerou onanuje.

Lidé, kteří si vytvářejí na internetu nové vztahy s neznámými, mají tendenci tyto vztahy přenášet do reality, ale ne vždy se tak stane. Dle některých amerických experimentů se ukázalo, že uživatelé používají internet ke komunikování s cizími lidmi častěji když se cítí špatně a jsou skleslí, než když mají dobrou náladu. Online komunikace s neznámým člověkem může náladu zlepšit. Další výzkumy prokázaly, že jedinci, kteří často komunikují s neznámými lidmi na internetu trpí vyšší depresivitou, problémovým chováním, mají vyšší množství konfliktů a často velice málo komunikují s rodiči. Také osamělí, stydliví a úzkostní jedinci s cizími lidmi komunikují častěji. Virtuálním světem si tak mladí kompenzují neúspěchy v reálném životě, snaží se v kyberprostoru najít útěchu, kamarády a oporu, které se jim v realitě nedostává. Toho ale můžou využít pachatelé sexuálních trestných činů na internetu. Snaží se oběť podpořit, hrají si na kamaráda a vytvoří si s obětí vztah. Následně ale využijí situace, dítě začne neznámé osobě důvěřovat a ta jeho důvěry zneužije.⁵⁸

3.3. Děti na internetu

V dnešní době jsou děti obklopeny notebooky, počítači, mobily, tablety a dalšími zařízeními již od raného věku, už si nedokáží představit, jak by život bez mobilního telefonu, internetu a sociálních sítí vypadal. Tyto věci se staly součástí života většiny dětí. Před deseti a více lety se k internetu připojovalo primárně prostřednictvím stolního počítače napevno připojeného k síti, nyní ale většina lidí užívá připojení přes notebooky, tablety a mobilní telefony především prostřednictvím WiFi připojení. Tyto přístroje jsou vzájemně propojeny, např. notebook s mobilním telefonem a případně také s chytrými hodinkami apod. Činnosti, které byly dříve umožňovány pouze prostřednictvím připojeného počítače k síti, jsou dnes přístupné z mobilních telefonů a jiných chytrých přístrojů, které si děti běžně osvojují. Pomocí těchto přístrojů mohou být vždy on-line, tedy

⁵⁸ ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7527-6, s. 222-224.

v neustálém kontaktu se svými kamarády na internetu. Připojení k internetu mohou být po cestě do školy, doma, venku, v autobuse. Způsob užívání internetu se u dětí liší podle věku, mladší děti přibližně do dvanácti let spíše hrají hry a starší děti využívají internet spíše ke komunikaci.⁵⁹

Podle výzkumu společnosti O2 společně s Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, kterého se zúčastnilo 27 177 dětí ve věku 7 až 17 let, sociální sítě využívá více než polovina dětí ve věku 7 až 12 let, přestože pravidla jejich používání povolují tyto služby až od 13 let. Na internetu dle průzkumu tráví dětští uživatelé nejvíce na YouTube, Facebooku a Instagramu a rychlý nárůst oblíbenosti bylo zaznamenáno u sociální sítě TikTok.⁶⁰

3.4. Dětská pornografie on-line

S rozmachem komunikačních aplikací a různých online platforem se možnosti výroby a šíření pornografie po internetu značně rozšířily. Přestože dětská pornografie existovala již dávno před vznikem počítačů a internetu, stává se právě dnes internet hlavním médiem pro šíření pornografických materiálů. Pachatelům slouží jako dokonalý pomocník pro kontakt s potenciálními oběťmi, dále jim také umožňuje výrobu, prohlížení, skladování a distribuci dětské pornografie. S příchodem digitálních technologií se šíření pornografie značně zjednodušilo a znásobilo. V dnešní době téměř v každé domácnosti s dětmi najdeme u počítače webkameru, mikrofon, reproduktory či sluchátka. Všechny tyto prostředky děti ovládat umí, často lépe než jejich rodiče, a mohou být prostřednictvím jich snadno zneužity.

Velice často dochází ke vzniku dětské pornografie na sociálních sítích. Děti samy dobrovolně poskytují svůj citlivý materiál, který může být následně použit proti nim. Zneuživatel využívá dětské naivity, často slibuje finanční odměnu a děti ve zvědavosti zašlou své obnažené fotografie. Stávají se pak snadno vydíratelné – „jestli nepošleš další, a ještě odvážnější fotky, tak pošlu tvé rodině, kamarádům,

⁵⁹ ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7527-6, s. 38-45.

⁶⁰ Portál E-bezpečí [online]. Pedagogická fakulta Univerzity Palackého Olomouc: Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, ©2008-2020 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: www.e-bezpeci.cz

spolužákům ze školy fotky, které už mám nebo je zveřejním na internetu“. Nafotí se a natočí v sexuálně vyzývavých pozicích a závadový materiál bez znalosti standardních pravidel bezpečného chování v síti Internet odesílají protějšku, který ve většině případů znají právě jen prostřednictvím internetu. Takový materiál v drtivé většině případů bez omezení koluje na síti a jeho definitivní odstranění je prakticky nemožné.⁶¹

3.5. Kybergrooming

V souvislosti s tímto tématem musím zmínit pojem Kybergrooming. „Kybergrooming je psychická manipulace oběti prostřednictvím ICT s cílem jejího sexuálního využití.“⁶² Jedná se o sofistikované jednání pachatele, který manipuluje s dítětem za účelem vyvolat v něm falešnou důvěru, vyláká jej na osobní schůzku a následně dítě zneužije. Proces manipulace obvykle prochází pěti základními etapami.

V první fázi kybergroomingu pachatel kontaktuje vybranou oběť prostřednictvím online komunikace na sociální síti. Snaží se u dítěte vzbudit důvěru, staví se do pozice osoby, která dítěti rozumí, která chápe jeho problémy, která má stejné problémy a pomůže je dítěti vyřešit. Snaží se získat si pozici dobrého kamaráda, dochází současně k izolaci oběti od okolí. V této etapě obvykle pachatel získá email, adresu oběti případně školy, kterou navštěvuje. V další fázi podporuje kybergroomer náklonnost a důvěru dítěte dárky. Mohou to být např. peníze, kredit na mobilní telefon, tedy podplácí si jej. Ve třetí fázi dochází k vyvolání emoční závislosti na pachateli, pro dítě se pachatel stává kamarádem. Ve čtvrté fázi se kybergroomer osobně setká s dítětem, pokud se tak nestalo již ve třetí fázi. Setkání může být realizováno procházkou parku, navštívením kina až po návštěvu bytu pachatele. Poslední pátou etapou je sexuální obtěžování a zneužití dítěte pachatelem.

Rizikovou skupinu dětí tvoří adolescenti neboli teenageři, které začíná zajímat lidská sexualita a jsou ochotni o ni hovořit. Další skupinu tvoří děti, které trpí

⁶¹ Zneužívání dětí na internetu. In: Policie České republiky: Kyberkriminalita [online]. Praha: Policie ČR, ©2020 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/zneuzivani-deti-na-internetu.aspx>

⁶² GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 397-398.

nízkou sebeúctou a nedostatkem sebedůvěry, tyto děti lze velice snadno citově nebo fyzicky izolovat. Dále pak děti s emocionálními problémy, či oběti v těžké životní situaci, které hledají náhradu za své rodiče. Velice snadnými oběťmi jsou také děti naivní a přehnaně důvěřivé. Takové děti jsou velice ochotné se zapojit do online konverzace s neznámými lidmi a je pro ně těžké rozpoznat rizikovou komunikaci.⁶³

V roce 2006 bylo podle expertů v USA kontaktováno kybergroomerem každé páté dítě ve věku od 10 do 17 let. Pouze čtvrtina z nich tuto skutečnost oznámila rodičům nebo učitelům. Někdy se jednalo i o přímou nabídku k sexuálnímu styku.⁶⁴ Ve Velké Británii dobrovolná Organizace Paedophile hunters vytváří falešné účty většinou s dívčími profily na sociálních sítích a v případě, že jsou osloveni útočníkem, svolí k osobnímu setkání s ním. Data a záběry pak organizace předá policii.⁶⁵ Obdobně tak tomu bylo ve filmu *V síti*, kdy se mladé herečky vydávaly za dvanáctileté dívky. Psali si s útočníky, na vyžádání jim zaslaly falešné pornografické snímky, které vydávaly za své. I sami útočníci dávkám zasílali své nahé fotografie, často před dívkami onanovali přímo před webovou kamerou při online hovorech nebo jim zasílali odkazy na různá pornografická videa z internetu. S některými útočníky se herečky sešly i osobně, někteří si s nimi domlouvali pohlavní styk. Data a záběry pak také byly předány policii.

V České republice na možná rizika kybergroomingu upozorňují materiály v rámci projektů Seznam se bezpečně 1, 2, 3 nebo projekty Safeinternet.cz, e-bezpeci.cz apod.

Pachatel, který se kybergroomingu dopouští, může naplnit svým jednáním skutkovou podstatu již výše zmíněného trestného činu uvedeného v § 193b trestního zákoníku navazování nedovoleného kontaktu s dítětem. Také by se mohlo jednat o trestný čin dle ustanovení § 175 trestního zákoníku vydírání, § 201 trestního zákoníku ohrožování výchovy dítěte a další.

⁶³ KOPECKÝ, Kamil. Nebezpečí zvané kybergrooming I. In: Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů [online]. 2010. [cit. 19. 3. 2014]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/9741/NEBEZPECI-ZVANE-KYBERGROOMING-I.html/#6a>

⁶⁴ BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-091-5, s. 45

⁶⁵ KOLOUCH, Jan. *CyberCrime*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2016. CZ.NIC. ISBN 978-80-88168-15-7, s. 314.

3.6. Sexting

Děle je důležité v souvislosti s dětskou on-line pornografií zmínit sexting. Pojem sexting vznikl složeninou slov sex a textování a znamená rozesílání vlastního textového, fotografického, audio a video obsahu se sexuálním podtextem prostřednictvím informačních a komunikačních technologií.⁶⁶ Takový obsah, zasílaný převážně v rámci milostného vztahu, je zejména po jeho ukončení zneužit k poškození druhé strany jeho zveřejněním nebo výhrůžkou jeho zveřejnění. Pachatel může také pod pohrůžkou zveřejnění požadovat zasílání dalších fotografií či videí. V případě zveřejnění citlivého materiálu na internetu je prakticky nemožné tento materiál zcela smazat. Může být zneužit i po velice dlouhé době zveřejnění. Sexting se často stává prostředkem pro vydírání dětí v rámci kybergroomingu.

U sextingu se sama oběť na činu podílí, protože ona sama choulostivou fotografií nebo video vytvořila. Mezi dospělými není sexting trestným činem, přesto může dojít ke zneužití citlivých dat. Pokud někdo zveřejní fotky jiné osoby bez jejího souhlasu, dotčená osoba se může domáhat ochrany svých práv v občanskoprávním řízení, pokud uvádí osoba o někom jiném nepravdivý údaj, může se jednat o trestný čin pomluvy dle § 184 trestního zákoníku. Pokud jsou ale získávány a zneužívány materiály, které zobrazují dítě, jedná se o specifický případ. Tzv. predátor, který vyzývá dítě, aby vytvářelo a následně mu zasílalo své nahé fotografie či videa, případně žádá online streamování před webkamerou, se může dopouštět trestného činu podle § 193 trestního zákoníku zneužití dítěte k výrobě pornografie. Pokud pachatel dále dítě nutí k zasílání dalších materiálů a vyhrožuje mu, že pokud tak neudělá, zveřejní citlivé materiály na internetu nebo materiály zašle rodičům či spolužákům, dopouští se trestného činu podle § 175 odstavce 1 trestního zákoníku vydírání. Může být také naplněna skutková podstata trestného činu dle § 192 trestního zákoníku výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií nebo § 201 trestního zákoníku ohrožování výchovy dítěte.⁶⁷

V České republice bylo zaznamenáno několik případů sextingu, řadu z nich lze posuzovat jako šíření dětské pornografie. Pro příklad uvedu případ, který se stal v Měříně roku 2008, kdy nezletilá žákyně deváté třídy vyfotila svoji intimní fotografii svému kamarádovi, jelikož se tak chtěla získat jeho přízeň. Chlapec ale

⁶⁶ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. Kriminologie. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-614-3, s. 397.

⁶⁷ KOLOUCH, Jan. *CyberCrime*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2016. CZ.NIC. ISBN 978-80-88168-15-7, s. 316-317.

fotografii rozeslal dalším přátelům a ti rozesílali snímek dále, do tohoto šíření se zapojilo před 30 dětí a fotografie se dostala až k učitelům, kteří dívku poznali podle řetízku na krku. Případ oznámili policistům. Případ byl dořešen roku 2009, mladiství žáci zapojeni do šíření fotografie byli potrestáni tresty společensky prospěšných činností.⁶⁸

Sextingem se zabýval výzkum z roku 2017 „Sexting a rizikové seznamování českých dětí v kyberprostoru“ realizovaný Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a společností O2 Czech Republic. Do tohoto výzkumu se zapojilo 4 878 dětí z celého území České republiky s průměrným věkem 14 let. Z tohoto výzkumu vyplynulo, že 74 % dětí považuje sexting za rizikový, ale 15 % dětí má přitom s erotickými zprávami nebo sdílením intimních fotek a videí přímou zkušenost. Třetina dětí by se při zneužití těchto materiálů zdráhala komukoliv svěřit. Každé druhé dítě chatuje s cizími lidmi a pětina by osobní schůzku neodmítla. 60 % dětí nemá čas strávený na internetu rodiči nijak limitovaný a přibližně stejné množství dětí má ve svém pokoji stolní počítač.⁶⁹

Mnozí si pokládají otázku, proč děti komunikují a neznámými osobami a následně jim své intimní fotografie nebo videa zasílají. Většinou se tyto případy objevují u dívek ve věku 12 let a více. V této době se začínají zabývat sexualitou a s neznámými muži si píšou o sexuálních tématech ze zvědavosti. Některé dívky jsou rády, že mají na internetu kamaráda, když se jim v osobním životě nedaří, jsou rády, že o ně někdo projevuje zájem. Pachatel toho zneužije a když mu dívka důvěřuje, je s ním nějaký čas v kontaktu, začne po ní intimní fotografie požadovat.

3.7. Kybersex

Kybersex je další nebezpečnou komunikační praktikou v kyberprostoru. Neznáme jeho přesnou definici, avšak můžeme říci, že se označuje jako on-line komunikace za účelem sexuálního vzrušení. Za kybersex můžeme také považovat vzájemné posílání zpráv sexuálního charakteru, nebo i „pouhé“ flirtování

⁶⁸ Riziko zvané sexting [online]. Pedagogická fakulta Univerzity Palackého Olomouc: Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, ©2010-2020 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: www.sexting.cz

⁶⁹ Portál E-bezpečí [online]. Pedagogická fakulta Univerzity Palackého Olomouc: Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, ©2008-2020 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: www.e-bezpeci.cz

v chatovacích místnostech. Kybersex je škodlivý tehdy, pokud se pro jednoho z partnerů stává komunikace nepříjemná, např. kvůli hanlivosti, vulgaritě, zesměšňování, vyhrožování. Škodlivý kybersex zahrnuje snahu partnera o zahájení sexuálně explicitní konverzace, posílání pornografických obrázků, vulgaritu, návrhy na zasílání nahých fotografií, vyhrožování.⁷⁰ Kvůli psychickému nátlaku, své nezkušenosti a strachu nemusí být oběť vůbec schopna takovou konverzaci ukončit. Motivací jedince, který svou oběť obtěžuje, je sexuální uspokojení. Jakmile k uspokojení dojde, je obvykle komunikace mezi zneužívaným a zneužitým přerušena. Nejlepší obranou je takové konverzace se vůbec nezúčastňovat.⁷¹

4. Kriminologické aspekty

4.1. Pachatel

Dle trestního zákoníku je pachatelem ten, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná.⁷² Jedná se o subjekt trestného činu. Pod tento pojem zařazujeme i spolupachatele a účastníka. Jde tedy o toho, kdo přímo páchá trestný čin, připravuje ho nebo se dopouští jeho pokusu. Pachatel může spolupracovat se spolupachatelem a dalšími osobami, které se účastní na trestném činu, jde tedy o účastníky. Pachatel vykonává činnost, kterou popisuje příslušné ustanovení zvláštní části trestního zákoníku. Může jím být pouze trestně odpovědná fyzická osoba, přičemž trestní právo je založené na zásadě individuální odpovědnosti fyzické osoby. Fyzická osoba může být odpovědná jen za to, co sama zavinila. Osoba musí být v době páchání trestného činu trestně odpovědná, přičetná a musí dovršit věk předpokládaný trestním zákoníkem. Pokud jde o osobu mladistvou, zákon o soudnictví ve věcech mládeže požaduje, aby mladistvý pachatel v době spáchání trestného činu dosáhl takové mravní a rozumové vyspělosti, aby byl schopen rozpoznat protiprávnost nebo ovládat své jednání. Trestní zákoník také může vyžadovat ke spáchání trestného

⁷⁰ Portál E-bezpečí [online]. Pedagogická fakulta Univerzity Palackého Olomouc: Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, ©2008-2020 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: www.e-bezpeci.cz

⁷¹ Portál E-bezpečí [online]. Pedagogická fakulta Univerzity Palackého Olomouc: Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, ©2008-2020 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: www.e-bezpeci.cz

⁷² § 22 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

činu zvláštní vlastnost, zde se jedná o subjekt konkrétní, nebo způsobilost nebo zvláštní postavení pachatele. Zde jde o pachatele speciálního.

Kriminologie chápe pod pojmem pachatel jak osoby, které se dopustily činů označených zákonem jako trestné činy, tak i některé osoby, které orgány činné v trestním řízení trestně nestíhají.⁷³ Základním pojmem, který se ve vztahu k pachateli v kriminologii užívá je osobnost pachatele. Osobnost pachatele chápeme jako hypotetický konstrukt vyjadřující vnitřní dynamickou organizaci lidské psychiky, která determinuje její vnější projevy. Můžeme říci, že osobnost je „dynamický soubor relativně trvalých vlastností, které se utvářejí v průběhu individuálního vývoje a které předurčují schopnost adaptace na okolí, a projevují se určitým způsobem v mezilidských a širších sociálních vztazích.“⁷⁴ Obraz pachatele, především popis jeho osobnosti, může být nezbytný zdroj pro chápání a vysvětlení jeho jednání, a i pro následné zacházení s ním. Cílem je předcházet opakování dalšího kriminálního jednání a současně se jedná také o prevenci proti kriminalitě.

4.1.1. Pachatelé sexuálních trestných činů páchaných na dětech

Osoba, která se dopustí sexuálně motivovaného trestného činu na dítěti se nazývá pachatel pedofilního deliktu. Pachatelé sexuálního zneužívání dětí se jako i u jiných trestných činů liší v motivaci, aktivitách, rituálech, metodách výběru oběti apod. Tyto osoby se navenek před i po spáchání trestných činů chovají určitým způsobem. Toto jejich chování může pomoci odhalit jejich identitu a takové informace jsou důležité pro vývoj kriminálního profilu zaměřeného k zadržení pachatele, nebo také při výběru vhodného programu zacházení.⁷⁵ Skupina těchto pachatelů je natolik různorodá, že je zcela nemožné typického pachatele popsat. Většinu pachatelů tvoří jedinci nikoliv deviantní, ale delikventní. To jsou osoby bez poruchy sexuální preference. Dělit pachatele můžeme podle četnosti páchaní trestných činů na příležitostné a preferenční, což jsou ti, kteří se trestné činnosti dopouští plánovaně a záměrně. Příležitostný pachatel není primárně zaměřen na

⁷³ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 95

⁷⁴ HONZÁK, Radkin a František HONZÁK. *Čas psychopatů*. Praha: Galén, [2018]. ISBN 978-80-7492-384-5, s. 119.

⁷⁵ DOUGLAS, John a Mark OLSHAKER. *Cesta do temnot: jak chránit a vychovávat děti, aby se nestaly oběťmi pedofilních násilníků*. Přeložil Josef OREL. Frýdek-Místek: Talpress, 1999. ISBN 80-7218-179-3. str. 54

děti, ale trestného činu se dopustí např. pod vlivem zátěžové situace. Svým útokem zpravidla děti nezraňuje a zaměřuje se na děti, které jsou mu známé. Takoví pachatelé jsou často v situaci, kdy se u nich objevily pocity mužské méněcennosti.⁷⁶ U preferenčního pachatele se dítě stává primárním zdrojem jeho uspokojení.

Také můžeme rozlišit několik typologií pachatelů sexuálních trestných činů. Rozdělujeme je na pachatele fixované, agresivní, regresivní a vykořisťovatelské. Pro fixovaného pachatele je dítě objektem jeho sexuální preference, vyzrálí dospělí jedinci jej sexuálně nepřitahují. Takový pachatel společnost dětí preferuje a vyhledává je, a proto je ve většině případů pro dítě osobou známou. Agresivního pachatele uspokojuje působení bolesti jiné osobě. U regresivního pachatele dochází v určité fázi jeho psycho-sexuálního vývoje k návratu na nižší vývojovou úroveň. Stává se tak v důsledku nějakého zážitku negativní události. Poté se z nedostatku jiných příležitostí uchýlí k pedofilii. Posledním typem je vykořisťovatelský pachatel. Jedná se o pachatele s mentální zaostalostí. Jeho jednání směřuje k okamžitému uspokojení pudových potřeb a netrpí žádnými výčitkami svědomí. Často se na dětech dopouští fyzického násilí.⁷⁷

Pachatele, kteří se dopouští sexuálních činů na dětech sice nelze brát jako homogenní skupinu vyznačující se stejnými rysy, ale můžeme je v obecné rovině rozdělit na nedevariantní (neparafilní) pachatele, kteří velice často využívají dětskou oběť jakožto náhradní objekt, když nemají přístup k dospělému partnerovi a deviantní (parafilní) pachatele, kteří jsou zaměřeny na dětské objekty trvale. Velice významným zjištěním obzvláště pro forenzní sexuologickou praxi je fakt, že sexuální deviace a sexuálně delikventní chování spolu nemusejí vůbec souviset. Sexuálně deviantně se mohou chovat i lidé sexuálně normální a naopak. Pro forenzně sexuologické i psychologické hledisko je nutné rozdělit sexuální delikventy na ty, kteří se deliktů dopouštějí v rámci jiné patologie, nebo na ty, kteří trpí deviací v pravém slova smyslu.⁷⁸ Velice pravděpodobné je, že parafilní a neparafilní pachatelé se budou lišit i v jiných charakteristikách než pouze v sexuálních.

⁷⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-86473-86-4, s.186

⁷⁷ BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-091-5, s. 38.

⁷⁸ WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2492-8, s. 492.

4.1.2. Nedelegantní pachatel

Ne všichni pachatelé sexuálních trestných činů páchaných na dětech jsou devianti v pravém slova smyslu, tedy jiným slovem pedofilové. Mezi pachateli sexuálních činů na dětech se objevují spíše jedinci nedelegantní. Nedelegantní pachatelé často využívají dítě jako náhradní objekt, pokud nemají k dispozici dospělého sexuálního partnera. Pro neparafilní pachatele jsou typické problémy v oblasti osobnostních rysů a také vývojových faktorů, které podmiňují celkovou adaptaci. U těchto jedinců je defekt omezený převážně na oblast sexuální socializace a sexuální motivace. Pod defektem sexuální socializace si můžeme představit např. narušený psychosexuální vývoj, se kterým souvisí časný nástup deviantních aktivit, sexuálně motivovaná kriminální recidiva atd. Zneužití dítěte dospělým může být např. důsledek mentálního handicapu, psychopatologie, antisociálního chování pachatele, ale osobnostní vývoj nepedofilních jedinců nemusí vždy vykazovat závažnější poruchy.

Nedelegantní pachatele sexuálních deliktů můžeme dělit do několika následujících skupin. Sociálně a psychosexuálně nezralí muži, kteří se mohou dopustit nejrůznějších deliktů od sexuálního zneužívání až po sexuální agrese. Jako další skupinou jsou jedinci s psychopatickou strukturou osobnosti, tedy jedinci s poruchou osobnosti, kteří mají tendenci okamžitě vyhovět svým pudovým impulzům a jejich činy bývají často agresivní. Dále muži, u nichž jsou sexuální delikty podmíněné situačně, například vlivem alkoholu nebo dlouhodobou sexuální deprivací. Do další kategorie můžeme zařadit hypersexuální jedince se sníženou volní kontrolou, u nichž převažuje pudová složka nad erotickou komponentou sexuálního chování. Dalšími jsou jedinci se sníženou schopností racionální kontroly sexuálního chování, která je podmíněna vrozeným či získaným defektem ve sféře rozumových schopností. Sem můžeme zařadit např. mentálně retardované jedince. Poslední skupinu tvoří psychotici v relapsu duševní choroby, dopouštějící se sexuálních deliktů nejrůznějšího druhu.⁷⁹

⁷⁹ WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2492-8, s. 492.

4.1.3. *Deviantní pachatel*

Deviantní pachatel na rozdíl od nedevariantního je trvale zaměřen na děti jako na objekty svého sexuálního zájmu. Obecně je známo, že deviantní pachatelé tvoří mezi pachateli sexuálně motivovaných trestných činů na dětech menšinu, odborníci hovoří přibližně o 32 %.⁸⁰ Mezi nejčastější sexuální deviace řadíme pedofilii.

4.1.3.1 *Pedofilie*

Pedofilie je medicínský termín pro dospělé jedince, kteří jsou pohlavně přitahováni k prepubertálním dětským objektům. Jedná se o sexuální deviaci, kdy pedofilové preferují jak fyzickou nezralost objektu (nepřítomnost sekundárních pohlavních znaků jako je např. pubické ochlupení, prsů u dívek), tak i jeho dětské chování. Pedofilii rozeznáváme heterosexuální, homosexuální a bisexuální.⁸¹ Pro pedofila je snazší lépe prožít dominantní a maskuliní roli s dítětem než v akci s dospělou partnerkou či partnerem. Děti, které nejsou sexuálně zkušené, mohou projevovat větší obdiv nebo zájem k dospělému pachateli, než jaký je schopen vyvolat u zralé ženy. Pedofilům je dětský svět blízký, cítí se v něm bezpečně, dětem rozumí a je jimi velice dobře přijímán. Často hrají roli staršího kamaráda. Skvěle se uplatní v zaměstnání, kde přijde do styku s dětmi, jako např. učitel, trenér, autor knih pro děti. V pachatelovo okolí vůbec nemusí vzniknout podezření na sexuální motivaci těchto aktivit. Většina pedofilů žije ve více či méně funkčních manželstvích nebo partnerských vztazích, pouze část pedofilů se sexuálně uspokojuje pouze deviantním způsobem. Někdy se žení účelově s rozvedenými ženami vychovávajícími děti v preferovaném věku, což mnohdy nemusí být ani uvědomělé.

Araji a Finklehor (1985) vysvětlují pedofilní chování v širším slova smyslu ve čtyřfaktorovém modelu charakterizující toto jednání. Dle jejich názoru musí být pro pedofilní chování splněna některá z následujících podmínek. Jednou z nich je sexuální vzrušení, kterému musí předcházet kulturní nebo rodinné podmínky, které umožňují např. sexuální aktivity s dětmi nebo fantazie. Další podmínkou je emocionální shoda. Pro ni je rozhodující míra potěšení a uspokojení ve vztahu

⁸⁰ VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČKA. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-429-2, s. 499.

⁸¹ CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6, 201, s. 167.

k dítěti. Třetí podmínkou je blokování. Zralé sexuální uspokojení může být blokováno nějakou traumatickou zkušeností s dospělým partnerem, manželským nesouladem apod. Poslední je desinhibice, kdy pachatel může buď z charakterologických důvodů, chronicky nebo akutně ztratit kontrolu.

Metody na zjištění přítomnosti pedofilie ve smyslu pravé parafilie v zásadě neexistují. Při diagnostice sexuálních delikventů se psychologové zaměřují spíše na zjištění jejich odlišností ve srovnání s populační normou. Vyšetřují se osobnostní, motivační nebo charakterové anomálie. Parafilie může často, a to v podstatné míře, ovlivňovat vývoj osobnosti postiženého a jeho vztahy k okolí. Nejspolehlivější metodou pro určení odchylky od běžného vývoje sexuální motivace je metoda anamnestické explorace. Za základní znaky parafilního vývoje můžeme považovat atypické zaměření a atypické chování v dětství, kde nejčastějšími jsou záliby v hrách a hračkách, které přísluší spíše opačnému pohlaví. Dalším znakem může být odlišná náplň masturbačních fantazií a erotických snů. Masturbace může ale vést alespoň k uspokojení fantazijních představ. Dále se může jednat o výskyt funkčních sexuálních poruch při zahájení heterosexuálních koitálních aktivit, opožděný nebo i předčasný začátek sexuálních styků. Dalším znakem může být slabá motivace k obvyklým sexuálním aktivitám, pedofil se může např. vyhýbat erotickým situacím nebo výběr netypických sexuálních praktik. Dále to může být nedostatek sexuální empatie, např. nedostatek schopnosti porozumět sexuálním potřebám partnerky. Znakem je také parcialistické zaměření, u pedofilů to bývá nejčastěji obličej. Posledním znakem je absence hlubších citových vztahů, často zde chybí první platonické zamilování, později i prožitek hluboké lásky. Někdy chybí schopnost udržení dlouhodobého partnerského vztahu. Všechny uvedené znaky se u parafiliků obvykle nevyskytují, ale výskyt alespoň některého z nich může vzbudit podezření na přítomnost poruchy. Tyto znaky se mohou vyskytnout i u neparafilních jedinců.⁸²

Pedofilové obvykle pro život dětských objektů či pro jejich tělesné zdraví příliš nebezpeční nejsou, ale riziko spočívá spíše v možnosti narušení psychosexuálního vývoje oběti a později i v partnerských vztazích. Sexuální zneužití zpravidla spočívá na nekoitálních formách vzájemného kontaktu s dítětem, často ve formách

⁸² WEISS, Petr. Sexuální zneužívání dětí. Praha: Grada, 2005. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0929-5, s. 19.

různých her. Nejzávažnější formou zneužití bývá manuální či orální kontakt s genitálem objektu, případně vyžadování masturbace či orálního sexu.

Pedofilii podobné jsou hebefilie a efebofilie. Tyto pojmy označují přichylnost k dospívajícím dívkám a chlapcům. O hebefilii mluvíme tehdy, pokud se muži zaměřují na dospívající dívky, tedy na dívky, u kterých se objevují znaky pohlavního dospívání, např. náznak prsů, pubického ochlupení. Při efebofilii se jedná v případě, že se muži eroticky zaměřují na dospívající hochy, tedy na chlapce s naznačeným pubickým ochlupením, popřípadě už s eventuální schopností ejakulace. Efebofil touží být v nadřazeném postavení vůči chlapci, láká ho zjev a pohyb chlapce.⁸³

4.1.4. Trestat či léčit pachatele sexuálních trestných činů?

Přístup k pachatelům sexuálních trestných činů se v každé zemi liší. V některých zemích všichni pachatelé sexuálních deliktů kromě uloženého trestu absolvují i určitý program nebo formu léčení. Nerozlišuje se tedy sexuální delikventi na delikventy s parafilii a na delikventy bez poruchy. V jiných zemích fungují různé kombinace druhů a forem ochranných opatření, které jsou nařízeny soudem (může to být např. ochranné sexuologické a psychiatrické léčení) a uložených trestů. Existují i různé typy kontroly a dohledu nad pachateli, kteří se po výkonu trestu vracejí na svobodu.⁸⁴ Dle mého názoru je důležité, aby k trestu pachatele bylo připojeno i ochranné opatření a aby se tak co nejvíce zabránilo recidivě pachatele.

Léčení osob s jakoukoli poruchou sexuální preference je velice obtížné. Terapie u parafilních pachatelů je mnohdy důležitější než pouhá represe. Léčení je ve srovnání s vězením nákladnější, ale neposkytnutí terapie může být pro delikventa, oběť i případně příští oběť a celkově pro společnost mnohdy účinnější.⁸⁵

⁸³ WEISS, Petr. Sexuální zneužívání dětí. Praha: Grada, 2005. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0929-5, s. 14.

⁸⁴ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita - téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1, s. 53.

⁸⁵ WEISS, Petr. Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti. Praha: Grada, 2000. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-795-8, s. 161.

4.1.5. Registr pachatelů sexuálních deliktů

Velice diskutovaným je prozatím v České republice nezavedený registr pachatelů sexuálních deliktů. Jedná se o databázi sexuálních delikventů, kdy jsou úřadům poskytovány informace o pachatelích sexuálních trestných činů. Cílem tohoto registru je snížit počet sexuálních deliktů. Koncept registrace vychází z předpokladu, že z tohoto systému lze získávat informace, které se dají využít pro účely řízení rizik souvisejících s pachateli sexuálních deliktů a pro vyšetřování sexuálních trestných činů. V systému by měl být sledován pobyt a aktivity sexuálních delikventů, a to včetně těch, kteří své tresty již vykonali. V některých zahraničních zemích jsou informace z databáze přístupné veřejnosti nebo vybraným osobám, delikventi mají také povinnost hlásit do registru své údaje a změny o pobytu atd. Takový systém už nezahrnuje nejen registraci, ale i monitoring pachatelů.

Jedná se o velice kontroverzní opatření a vyvolává řadu diskuzí a pochybností v mnoha ohledech, obzvláště co se týká zveřejňování informací z registru. Záleží na konkrétní podobě v dané zemi, registrační systémy se totiž poměrně výrazně liší. Také se objevuje mnoho námitek z důvodu ochrany lidských práv a svobod, nejčastěji uváděné je porušování práva na svobodu, práva na soukromí a také nerespektování právních principů.⁸⁶ Stále častěji je poukazováno, že tento systém vede spíše k pronásledování a ostrakizaci pachatelů a vyvolává v nich pocity beznaděje, hanby a odcizení. Také vzniká problém s reintegrací delikventů do běžného života, jsou narušeny jejich rodinné a přátelské vztahy, mají problémy s nezaměstnaností, bezdomovectvím, objevují se problémy se začleněním do okolí, jelikož stále představují hrozbu, a to vede k jejich odmítnutí. Tyto problémy pak můžou vést k recidivě, kdy nový útok může být závažnější než útok předchozí. Naopak do kladných argumentů pro zavedení registru pachatelů sexuálních deliktů patří např. to, že povinnost být veden v registru může být pro pachatele motivací podrobit se speciálnímu programu léčení parafilních delikventů.

Většina studií, které se zabývají recidivou registrovaných sexuálních delikventů došla k závěru, že registrace nemá významný vliv na recidivu pachatelů. Kvantitativní analýza Lashera a McGratha (2012) zaměřená na dopady povinnosti

⁸⁶ BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-091-5, s. 38.

informovat veřejnost o konkrétních pachatelích měly velmi malý účinek na kriminální recidivu. Dokonce jejich další studie potvrzuje, že tato opatření kriminální recidivu zvyšují. Informace získávané z registru by mohly vést k odhalování a dopadení některých pachatelů a odradit je od dalších projevů násilí. Dosavadní studie však tento předpoklad nepotvrdily. Registr pachatele často přiměje k vyvinutí velkého úsilí k tomu, aby se systému tzv. ztratili z dohledu, což vede i k přerušení léčby nebo resocializačního programu delikventa. Původní záměr sledování pachatele je tedy narušen.

Systém registrace sexuálních delikventů je pro orgány trestní justice značně nákladný na zavedení i provoz, a to z finanční stránky i z hlediska většího zatěžování pracovníků institucí. Existence registru také může vyvolávat falešný pocit bezpečí.

V některých zemích je takový registr již zaveden, ale registrační systémy se poměrně výrazně liší. Nejdelsí historii má ve Spojených státech amerických, kdy už v roce 1989 byly registry ve dvanácti státech a dnes fungují ve všech státech USA, v roce 1994 byla totiž státům uložena povinnost zřídit registr sexuálních delikventů. Zákon z roku 1996 upravil informování veřejnosti o registrovaných sexuálních delikventech a vznikl Národní registr sexuálních delikventů (National Sex Offender Register, NSOR). Do tohoto registru jsou zařazeni pachatelé, kteří byli odsouzeni za trestný čin proti nezletilému, pachatelé, kteří byli odsouzeni za násilný sexuální trestný čin a osoby označené jako násilní sexuální predátoři, což jsou ti, kteří spáchali násilný sexuální trestný čin a byla u nich zjištěna pravděpodobnost, že se takového trestu dopustí znovu. Každý stát má systém odlišný, ve Washingtonu byl např. veřejně přístupný registr sexuálních delikventů zaveden v roce 1990. Povinně se zde registrují dospělí i mladiství pachatelé, kteří se dopustili sexuálního trestného činu či únosu a od roku 2012 byl okruh trestných činů s registrační povinností rozšířen o podporu prostituce. Doba registrace se liší podle druhu spáchaného trestného činu a dalších okolnostech a činí 10 let, 15 let nebo doživotně. V Minnesotě byl registr zaveden v roce 1991 zákonem 1991 Minnesota Predatory Offender Registration Act pro ochranu dětí před sexuální kriminalitou. Každá osoba odsouzena za únos nezletilého, trestné chování vůči nezletilému, svádění nezletilého k sexuálnímu chování, použití nezletilého v sexuální produkci, nebo svádění nezletilého k prostituci, má povinnost se zaregistrovat do 14 dní od propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Postupně

byla registrační povinnost rozšířena i pro některé další trestné sexuální delikty vůči dětem i dospělým a také byly zpřísněny podmínky registrace. V této databázi jsou zaznamenávány údaje jako trvalý pobyt pachatele, místa, kde se pachatel zdržuje, nemovitosti, které vlastní, má v nájmu či jinak užívá, pracoviště, školy, do kterých pachatel dochází, podrobné informace o vozidle, které vlastní nebo užívá. Registrace trvá nejméně 10 let a u nejzávažnějších deliktů doživotně. Povinné je hlášení každé změny pobytu pět dní předem, každých registrovaných údajů a na žádost úřadů o potvrzení nebo aktualizaci údajů musí pachatel odpovědět nejpozději do 10 dnů. Pokud je některá povinnost porušena, dojde k prodloužení registrace o dalších 5 let a pokud k porušení dojde poprvé, pachatel je postižen trestem odnětí svobody na 1 rok a 1 den. Opakované porušení je trestáno odnětím svobody na nejméně 2 roky. Po propuštění pachatele z výkonu trestu odnětí svobody začíná běžet nová desetiletá lhůta registrace. V Louisianě je registr veřejně přístupná a zaveden byl v roce 1992. Delikventi vedení v registru jsou povinni nosit zvláštní průkaz totožnosti a zvláštní řidičský průkaz s nápisem „SEX OFFENDER“. Kromě toho mají také zákaz nošení kapuce, masek či podobných předmětů, které mohou znesnadnit identifikaci, především o svátcích jako je Halloween, Velikonoce, Vánoce a ani při takových příležitostech nesmějí rozdávat sladkosti či jiné obvyklé dárky. Ve státu Florida jsou dokonce umístěné výstražné cedule před domy, kde bydlí registrované osoby.

V Kanadě byla registrace sexuálních delikventů zavedena nejprve na úrovni provincií, kdy některé si uzákonily vlastní systém registrace sexuálních delikventů a některé si vyčkaly na federální úpravu, která byla přijata v roce 2004 zákonem Sex Offender Information Registration Act. Tímto zákonem byl zřízen Národní registr sexuálních delikventů, který je určen jen pro policejní účely a je neveřejný. Registrace vzniká na návrh státního zástupce a o návrhu rozhoduje soud. Přípustná je obrana v podobě tvrzení nepřiměřenosti registrace vzhledem ke spáchanému trestnému činu. Pokud rozhodne, že pachatel registraci podléhá, nejpozději do 7 dnů musí nahlásit údaje jako jsou jméno, datum narození, adresa pobytu, zaměstnání, škola, telefonní číslo, výška a váha a údaje o vozidlu pachatele.

V Austrálii byla registrace také uzákoněna nejprve na státní úrovni a až poté na úrovni federální. Prvním státem, který registr zavedl je Nový Jižní Wales zákonem New South Wales Child Protection Act 2000 a ostatní státy postupně tento stát následovaly. Na úrovni federální provozuje veřejná instituce zřízena za účelem

podpory spolupráce, koordinace a sdílení informací mezi orgány jednotlivých států - organizace CRIM-TRAC od roku 2005 registr ANCOR (Australian National Child Offender Register). Do tohoto registru jsou zapojeny všechny australské státy i teritoria a jejich policejní orgány registr aktivně využívají. Pro veřejnost tento registr přístupný není.

Ve Velké Británii byl zaveden Celonárodní neveřejný elektronický registr Violent and Sexual Offender Register pro potřeby policie, probační služby a vězeňské služby. Také zde byla zřízena zvláštní policejní jednotka Child Exploitation and Online Protection, jejímž úkolem je vyhledávat pachatele sexuálních deliktů porušující registrační povinnost.

I v některých afrických zemích byl registr sexuálních delikventů zaveden. V Jihoafrické republice je registr neveřejný a v Keni jsou údaje z registru přístupné policii, probačním úředníkům a dalším obdobným orgánům. Dále také každému, kdo prokáže správci registru oprávněný zájem na zjištění, zda se nachází v registru určité jméno, ne ale tomu, u koho je vzbuzeno podezření, že by mohl údaje zneužít.

Také v Jižní Koreji bylo v roce 2000 zavedeno zveřejňování informací o pachatelích sexuálních trestných činů na dětských obětech v reakci na nárůst deliktů proti dětem a mladistvým. Korejská komise na ochranu mládeže zveřejňuje dvakrát ročně údaje o pachatelích na svých webových stránkách na dobu 6 měsíců a na úředních deskách orgánů veřejné správy na 1 měsíc. V roce 2001, kdy byl tento systém spuštěn, byla zveřejněna totožnost 169 pachatelů sexuálních deliktů na mladistvých, přičemž mladistvá se zde rozumí osoba mladší 19 let. Nejsou zveřejňovány informace pro všechny pachatele stejně, záleží na posouzení nebezpečnosti každého pachatele, přičemž jsou rozhodující výměra trestu odnětí svobody, spáchaný trestný čin, věk oběti, motivace ke spáchání trestného činu, kriminální historie pachatele a také jestli se jedná o sexuální trestný čin. Každý faktor je obodován a pokud pachatel dosáhne určitého počtu bodů, je označen jako vysoce nebezpečný pachatel a je zařazen do notifikačního systému.⁸⁷

Dle mého názoru se jedná o velice kontroverzní opatření, které v názorech možná trochu rozděluje společnost. Myslím si, že zavedení neveřejného registru pouze pro určité instituce by bylo žádoucí. Mohlo by pomoci k odhalení a dopadení

⁸⁷ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita - téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1, s. 90-105.

některých pachatelů sexuálních trestných činů a také ke snížení počtu sexuálních deliktů ve společnosti. Veřejný registr by ale mohl vést spíše k pronásledování pachatelů, bylo by pro ně téměř nemožné se po odpykání trestu začlenit zpět do kolektivu, a to by v nich vyvolávalo pocit beznaděje. Také si myslím, že veřejný registr by vzbuzoval četné námitky ohledně porušování lidských práv a svobod.

4.2. Oběť

Dle § 2 odst. 2 zákona o obětech trestných činů se „Obětí rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil“. Podle odst. 3 „Byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považují se, utrpěl-li v důsledku smrti oběti újmu, za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner, druh nebo osoba, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich“. Odst. 3 tedy hovoří o tom, že se osoba může stát obětí nepřímo, jedná se o tzv. druhotnou osobu, jinými slovy sekundární oběť trestného činu. Pro účely mé diplomové práce je důležité také zmínit odst. 4 písm. a, který říká, že zvláště zranitelnou obětí se pro účely zákona o obětech trestných činů rozumí dítě a dále pak písm. d, kdy je za zvláště zranitelnou obětí považována oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Zákon č. 56/2017 Sb. s účinností od 1. 4. 2017 novelizoval klíčové pojmy, tj. kdo je ve smyslu zákona obětí a kdo zvláště zranitelnou obětí. Změny se týkají zpřesnění pojmu oběti, byla-li trestným činem způsobena smrt oběti a rozšíření kategorie zvláště zranitelných obětí.

Obětí je podle zákona pouze fyzická osoba, nikoli osoba právnická. Toto omezení na osoby fyzické vychází z podstaty viktimizace, pouze takové osoby mají emoce, jsou nadány biografickou pamětí, osobnostní identitou a mohou pociťovat újmu a pociťovat traumata z trestného činu. Trestný čin dokáže zničit jistoty, víry a iluze, které jsou charakteristické pro normálního, duševně pevného jedince. Právnická osoba je umělá právní konstrukce a takovými psychickými vlastnostmi nadána není.

Velice často je oběť zároveň i poškozeným, nejedná se o totožný pojem. Ne každá oběť musí být poškozeným v trestním řízení, a ne každý poškozený je

zároveň obětí. Poškozený je termín procesní a užívá ho trestní řád. Jedná se o stranu trestního řízení. Definice pojmu poškozeného dopadá na osoby jak fyzické, tak i právnické a ve srovnání s pojmem oběť je užší, jelikož oběť nezahrnuje právnické osoby, jak již bylo zmíněno výše. Oběti je třeba věnovat péči, zmírnit dopady trestného činu na její osobnost a kompenzovat újmu, která trestným činem vznikla.

Pojmem ublížení na zdraví rozumíme stav, který spatřujeme v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných či duševních funkcí znesnadňuje, a to na nikoli krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného. Také se vyžaduje lékařské ošetření. Porucha zdraví nebo jiné onemocnění znamená změněný zdravotní stav, který nastal v důsledku jednání pachatele a nejedná se jen o nepodstatné zhoršení funkcí organismu. Minimální doba není stanovena, ale soudní praxe vychází z toho, že znesnadnění obvyklého způsobu života by mělo trvat nejméně 7 dnů, přičemž je důležité posuzovat celkový způsob života poškozeného např. rodinný, společenský atd. U požadavku lékařského ošetření není důležité, jestli k němu skutečně došlo, ale jestli je u zranění nebo jiného onemocnění, které poškozený utrpěl obvykle potřeba. Za ublížení na zdraví považujeme i těžkou újmu na zdraví. Majetkovou újmu rozumíme skutečně vzniklou škodu vyjádřitelnou v penězích i ušlý zisk. Nemajetkovou újmu je újma, která se na majetku oběti neprojevuje. Jedná se zpravidla o zásahy do práva na ochranu osobnosti, zejména ochrana života a důstojnosti člověka, zdraví, vážnost, čest, soukromí atd. Bezdůvodné obohacení nastává v případě, že se někdo na úkor jiného obohatí bez spravedlivého důvodu a důsledkem obohacení vzniká povinnost ochuzenému vydat to, oč se obohacený obohatil. Bezdůvodné obohacení je subsidiární k odpovědnosti za škodu, tedy užívá se tam, kde nelze uplatnit odpovědnost za škodu.

Přestože každá oběť je zranitelná a vyžaduje citlivé zacházení, tak existují oběti, které jsou označovány jako zvláště zranitelné. Může jim být způsobena druhotná újma nebo mohou být zavražďovány pachatelem. Také mohou být zvláště náchylné ke stresovým situacím, např. při účasti trestního řízení, při výslechu. Takové oběti potřebují speciální opatření a citlivé zacházení. Vymezení zvláště zranitelných obětí není snadné, zranitelnost může vyplývat z povahy nebo typu trestného činu, ze životní situace, z charakteristiky oběti apod. Výčet těchto obětí vychází z čl. 18 návrhu nové směrnice Evropského parlamentu a Rady zavádějící minimální standart práv, pomoci a ochrany obětí trestných činů, u nichž je zvýšené riziko

sekundární nebo opakované viktimizace. Tyto oběti jsou oproti jiným obětem zvýhodněny např. o právo na bezplatnou odbornou pomoc, právo na zabránění jejich kontaktu s pachatelem, právo na výslech osobou stejného nebo opačného pohlaví, provádění výslechu obzvláště citlivým způsobem, omezením opakování výslechu, právo na zabránění bezprostředního vizuálního kontaktu s pachatelem atd.

Do kategorie zvlášť zranitelných obětí zařazujeme také specifický subjekt dítě. U dětí jsou některá práva posílena ještě více z důvodu náchylnosti k prohlubování stresu a citového zranění z účasti v trestním řízení. Je důležité, aby nebezpečí další viktimizace bylo omezeno na minimální.

4.2.1. Viktimologie

Relativně novou disciplínou se v posledních letech stala viktimologie. Jedná se o nauku o obětech a tuto disciplínu pokládáme za součást kriminologie. Vědeckým způsobem zkoumá oběti trestných činů, a to především změny v jejich chování a prožívání. Cílem viktimologie jsou poznatky o tom, jak se lze vyhnout roli oběti a jakými preventivními prostředky je možné snížit riziko ohrožení na co nejmenší. Zabývá se tedy informacemi o bezpečném chování a právní i psychologickou pomocí obětem trestných činů.⁸⁸ Výsledky viktimologických bádání jsou velice přínosné pro prevenci kriminality.⁸⁹ Viktimologie se již od počátku nechtěla soustředit jen na teoretickou analýzu, ale spíše usilovat o zlepšení pozice oběti, o což společnost i státní instituce dříve neprojevovaly dostatečný zájem. Disciplína prosazuje ochranu oběti, lepší postavení v trestním řízení a účinnější pomoc.

Předmět viktimologie tvoří šest skupin jevů, jimiž jsou - osoba oběti, vztahy mezi obětí a pachatelem, proces viktimizace (zaměřený především na roli oběti), role oběti v procesu odhalování, vyšetřování a soudního projednávání věci, pomoc oběti, ochrana občanů před viktimizací.⁹⁰

⁸⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3, s.106.

⁸⁹ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 121.

⁹⁰ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 122.

Velký zájem se soustřeďuje na poznání viktimogenních situací. Existují místa a časové okamžiky, které jsou spojené se značným rizikem ohrožení. Pokud se takovým místům a okamžikům nevyhýbáme, riskujeme, že se staneme obětí určitého trestného činu. Pro trestné činy páchané na sociálních sítích na dětech to jsou právě zmíněné sociální sítě jako jsou např. Facebook, Lidéu.cz, Instagram apod., které jsou veřejně přístupné a každé dítě na nich může působit. Na rozdíl od dospělých jedinců si dítě však není vědomé všech nástrah, které jej v tomto internetovém prostoru může čekat.

Rozlišujeme tři skupiny viktimogenních faktorů. Sociální, kterým může být sociální vrstva, pozice v rodině jako např. nejstarší a nejmladší dítě, styl rodinné výchovy apod. Další faktor je osobnostní. Tím je myšlena konstelace osobnostních vlastností, která způsobuje jedince náchylným pro roli oběti, nikoliv univerzálně, ale pro některý konkrétní typ deliktu, např. zneužití dítěte k výrobě pornografie. Poslední faktor je behaviorální, jinými slovy rizikové chování, např. pokud se oběť chová vyzývavě, provokuje pachatele, nebo pokud vyhledává rizikové viktimogenní lokality.⁹¹ Např. pokud dívky na sociálních sítích veřejně přidávají své vyzývavé fotografie, je větší pravděpodobnost, že jim predátor napíše a bude je žádat o pornografické fotografie.

Dále můžeme rozlišovat několik druhů typologie obětí, které slouží k rychlé a přehledné orientaci v množství informací, které máme k dispozici. Pro vytváření typologií používáme různá hlediska, mezi něž patří následující. Typologie oběti podle zažitého trestného činu, které kopírují kategorie deliktů používané v kriminologii. Nejčastěji je rozdělujeme na oběti přímého fyzického násilí, oběti sexuálního násilí, oběti domácího násilí, oběti s majetkovou újmou a oběti podvodů. Dále typologie oběti podle reakce na trestný čin. Zde rozlišujeme oběť s expresivní reakcí, která je spontánní, nekontrolovaná a oběti s kontrolovanou reakcí. Také dělíme oběť pasivní, to je oběť, která je odevzdaná, a nebo oběť aktivní. Další typologií rozlišujeme oběti podle interakce „oběť – pachatel“ v době kolem spáchání trestného činu, kdy toto dělení je nejpoužívanější a nejznámější. Dle této typologie dělíme oběti na 5 základních typů – zúčastňující se oběť, nezúčastňující se oběť, provokující oběť, latentní oběť a nepravá oběť. U trestného činu, kde figuruje zúčastňující se oběť, dochází k interakci mezi obětí a pachatelem

⁹¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3s.108.

před spácháním činu. Tento typ se většinou vyskytuje u násilných trestných činů, pachatel a oběť se vzájemně znají. Naopak před trestným činem k interakci nedochází mezi pachatelem a dalším typem nezúčastňující se obětí. Taková oběť nemá možnost vnímat ohrožení dříve než v samotném momentu útoku. Není zde žádná vztahová vazba pachatele na oběť. Dalším typem je provokující oběť. Ta svým chováním vyvolává reakci pachatele. Provokující oběť, která podcenila nebezpečnost situace, špatně odhadla pachatele svým chováním, se buď úmyslně nebo bezděčně vystavila viktimogenní situaci. Obvykle se zde objevuje osobnostní a behaviorální faktor. Pro latentní oběť je typická přítomnost všech třech viktimogenních faktorů – sociální, osobnostní i behaviorální. Latence se předpokládá u nelehce kontrolovatelných jevů jako je fyzické, psychické i sexuální násilí, a to především páchané v rodinách. Oběť ani újma nejsou veřejně známy. Posledním typem je nepravá oběť. Taková oběť se zcela náhodně ocitla v nesprávné době na nesprávném místě, útok původně směřoval proti někomu jinému. Role oběti je tedy získána shodou nešťastných náhod.⁹²

Důležitý pojem je i viktimnost, který označuje náchylnost jedince nebo skupiny osob stát se obětí trestného činu. V dnešní době se může obětí trestného činu stát každý, ale někteří jedinci jsou tomuto více náchylní, je prokázána např. souvislost mezi viktimností a příslušností k minoritám, nebo některé psychické vlastnosti také mohou ovlivňovat viktimnost.⁹³ Např. děti z rodin, kterým se rodiče mnoho nevěnují mají větší šanci stát se obětí zneužívání na internetu, jelikož jejich rodiče nekontrolují, čemu se věnují na sociálních sítích, s kým si chatují, jaké internetové stránky navštěvují.

4.2.2. *Viktimizace*

Viktimizace označuje proces, kdy se poškozováním a způsobováním újmy potenciální oběť stává skutečnou. Tento proces začíná, ale zpravidla nekončí samotným útokem na oběť. Újma způsobená trestným činem je pouze úvodním dějem a další zraňující události na něj navazují.⁹⁴ Na navazujících zraňujících

⁹² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3, s.108-110.

⁹³ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 123.

⁹⁴ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 124.

událostech se podílí zejména chování pachatele, reagování sociálního okolí, způsob vyrovnání se s rolí oběti a strach z možného opakování situace.⁹⁵ Tato disciplína představuje zcela individuální proces, protože každá oběť je jinak psychicky odolná. Zpravidla u dětí viktimizace trvá i několik let a ovlivňuje celý jejich život.

Rozlišujeme dvě fáze viktimizace, a to primární a sekundární. V primární fázi vzniká újma přímo, bezprostředně jako důsledek trestného činu. V sekundární fázi vzniká újma v důsledku reakce sociálního okolí, např. oběť může být traumatizována tím, jak na událost reaguje okruh nejbližších, nebo pokud je pro ni stresující projednávání věci před soudem atd. Jedná se o druhotné psychické zraňování, oběť je vystavena další psychické zátěži. Sekundární viktimizaci může způsobit i neprofesionální jednání policistů, pokud se k oběti chovají nevhodně, mají necitlivý přístup. Ti, co se dostávají v rámci své profese do kontaktu s obětí by měli myslet na to, že oběť trestný čin nespáchala. Především u dětských obětí často dochází k sekundární fázi, zejména kvůli nevhodnému způsobu vyšetřování a soudního jednání případu, dítě ještě zcela nechápe průběh trestního řízení.⁹⁶ Trestní řád dokonce obsahuje ustanovení, která mají omezit či zmírnit negativní dopad trestního řízení na oběť, konkrétně Zákon o obětech trestných činů definuje sekundární viktimizaci takto: „*Druhotnou újmou se pro účely tohoto zákona rozumí újma, která nebyla oběti způsobena trestným činem, ale vznikla v důsledku přístupu Policie České republiky, orgánů činných v trestním řízení a dalších orgánů veřejné moci, poskytovatelů zdravotních služeb, subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, znalců, tlumočnicků, obhájců a sdělovacích prostředků k ní*“.⁹⁷ Zdrojem sekundární viktimizace může být i pachatel, který svou oběť zastráhuje. Některé zdroje uvádějí ještě třetí fázi, terciální viktimizaci. Tato fáze nastává, pokud se jedinec nedokáže vyrovnat s traumatickou zkušeností, a to ani po nápravě, úzdavě ani odškodnění. Může být chápána ze dvou pohledů, někdy může mít viktimizace následky pro další život oběti, je poukazováno na budoucí sociální chování oběti. Druhý pohled hovoří o přenosu následků trestného činu na osoby odlišné od oběti. Tím se myslí hlavně osoby

⁹⁵ HOUBOVÁ, Drahomíra. *Psychologie pro právníky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-100-7, s.220.

⁹⁶ VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČHTA. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-429-2, s. 173-175.

⁹⁷ § 2 odst. 5 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů.

z nejbližšího okolí, kterých se může zmocnit zlost, útočnost nebo úzkost a jejich pocity se mohou obrátit v averzi vůči oběti.

V návaznosti na primární a sekundární fáze viktimizace rozlišujeme tzv. primární a sekundární rány, pomocí nichž můžeme lépe objasnit, co je psychologickou podstatou obou fází. Primární rány existují trojího typu. Prvním je fyzická újma, kdy je narušena fyzická integrita oběti. Tím může být lehčí zranění, těžké ublížení na zdraví až smrt. Další je finanční újma ve formě poškození či ztráty majetku, ušlý zisk nebo náklady na úzdruvu. Poslední újmou je újma emocionální. Ta je velice těžko objektivně postižitelná, jelikož se odvíjí od prožívání oběti, od její individuality. Každá osoba je jinak osobnostně založena. Tato újma, přestože bývá často podceňována, může být obtížně odstranitelná, ničivá, může mít mnoho podob, např. nespavost, úzkostné stavy, fobie, plačtivost. Obzvláště pro dětské oběti může být emocionální újma závažná.

Sekundární rány jsou psychologického rázu a dochází k nim při sekundární viktimizaci. Má se za to, že mohou zraňovat krutějším způsobem než rány primární, ačkoliv jim z právního pohledu chybí výraznější materiální znaky. Sekundární rány tvoří následující trojice pocitů. Pocit nespravedlnosti, který může vyvolat mnoho okolností v průběhu vyšetřování a soudního projednávání věci. Jedná se např. o nedostatečnou ochranu společenských práv oběti. Dalším je pocit nedůstojnosti, ke kterému právě u dětských obětí sexuálních trestných činů často dochází. Oběti mají často pocit ponížení a ztráty lidské důstojnosti např. kvůli nevhodné reakci blízkého okolí. Výzkumy potvrdily tendenci většiny lidí vyhýbat se poškozeným a obětem trestných činů. Tato tendence je spojena s laickou teorií, že oběť nese nějakým způsobem vinu za to, co se jí stalo, třeba tím, že nebyla dostatečně opatrná, oběť na sociálních sítích působila vyzývavě, byla příliš nápadná apod. Pocit izolace navazuje na mýtus viny oběti na trestném činu. Dosavadní postoj k obětem se mění, kontakty řídnu a z přirozeného chování se stává chování strojené.⁹⁸ Dětským obětem ve školách se ostatní spolužáci často vyhýbají, nevědí, jak se mají k poškozenému správně chovat. Dítě na tyto změny může citlivě reagovat, trpět pocity izolace a osamění. Připadá si, že jej kritická událost změnila, že je jiné než dříve.

⁹⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3, s. 110-113.

4.2.3. Dopad trestného činu na oběť

Dopady trestného činu na oběti jsou různé a individuální. Každý se s takovou událostí vyrovnává jinak, přesto lze poukázat na určité obecné znaky, které se u individuálních osob liší intenzitou, délkou trvání atd. Bezprostřední prožívání újmy je reakcí jedince na primární viktimizaci.

Na viktimizaci se nelze dopředu připravit, je obtížné se s ní vypořádat, bývá nemožné se jí vyhnout. Pro oběť tedy znamená jakousi krizi, která ohrožuje jádro osobnosti, pokládá si otázky: Proč zrovna já? Nikdy jsem si nemyslel, že se tohle stane zrovna mně. Jako důsledky kriminálního útoku někteří psychologové zavádějí výraz „neviditelné rány“, kam patří pocit zneuctění, ztráta pocitu důvěry a ztráta pocitu kontroly. Pociť zneuctění oběti vyjadřují např. tím, že nabývají přesvědčení, že jsou ve srovnání s ostatními v nepořádku, že se jim svět protiví nebo že ztratili svoji duševní rovnováhu. Při ztrátě pocitu důvěry oběti nedůvěřují sobě, ani svému okolí. Nedůvěřují ani přátelům, známým, ani neznámým lidem. Oběť ztrácí pocit důvěry, cítí se bezbranná, lidé se jí jeví jako nepředvídatelní a schopní škodit. U ztráty pocitu kontroly ztrácí oběť schopnost kontrolovat své jednání, nemůže volit mezi různými způsoby chování. Pociť vlastní autonomie je tedy narušený.

Rozlišujeme různé fáze vyrovnávání se s krizí, prožívání újmy obvykle prochází fází šoku, fází hojení a fází zhojení. Fáze šoku nastává ihned po kriminálním útoku. Bezprostředně po kritické události můžeme chování a prožívání oběti popsat jako tzv. ztuhnutí úlekem, které je pak následně vystřídáno dezorganizací, kdy se poškozený cítí zmatený. Není schopen se srozumitelně vyjadřovat a racionálně uvažovat, často také nemůže uvěřit tomu, že se událost stala. Jedinec může mít i problém s pamětí zejména s vybavováním. Tato fáze může trvat od několika hodin až po několik dnů. Při této fázi se oběť setkává s policisty, kriminalisty, vyšetřovateli a ti jsou povinni správně s obětí zacházet. Ve fázi šoku se objevují dva vzorce chování, a to expresivní chování, kdy oběť silně projevuje navenek své emoce jako strach, vztek atd. a kontrolované chování, kdy naopak vnější projev chybí, oběť působí strnule a laik by si mohl myslet, že se událost oběti nijak zvlášť nedotkla. Oba vzorce vypovídají o vážném otřesu oběti. Další fáze je označována jako fáze hojení, kdy se oběť s událostí začíná postupně vyrovnávat. Zpracovává trauma a většinou je rozpolcena mezi dvěma polohami, kdy v jedné se k traumatické události navrácí a znovu prožívá emoce, v druhé poloze naopak odmítá o traumatu hovořit a své pocity se snaží popřít. Dochází tedy ke značným

výkyvům nálad oběti, není stabilní. Obzvláště u traumatu ze sexuálního zneužívání v dětství je třeba odborné psychologické péče u dětské oběti, kdy i blízké okolí by mělo být seznámeno s postupy, jak se k dítěti chovat a jak reagovat na určité chování oběti. Poslední fázi nazýváme fáze zhojení a jedinec v tomto období dospívá ke konečnému zpracování traumatu, vzpomínky už nevyvolávají emocionální náboj. Tato fáze nastává u každého jedince individuálně po různě dlouhé době od traumatizující události a u některých jedinců k této fázi nedojde vůbec. Fáze zhojení spočívá v tom, že jedinec zpracuje trýznivou minulost a navrátí se zpět do plnohodnotného pracovního i osobního života. Oběť se tedy znovu integruje, ale je důležité zmínit, že zcela nezapomíná na prožité trauma.⁹⁹

4.2.4. Posttraumatická stresová porucha

Jednou z nejčastějších psychických ran u dětských obětí je posttraumatická stresová porucha, která vzniká jako zpožděná reakce na stresovou událost neobvykle hroživého nebo katastrofického rázu. Typické příznaky této poruchy jsou záblesky opakovaného ožívání traumatu, které se objevují v nečekaných situacích, noční můry, sny o traumatu nebo jiných hrůzných zážitcích. Také se může objevit necitlivost a emoční otupění, halucinace, citlivost na nepatrné podněty, zvýšená dráždivost, ztráta zájmu o cokoli, nereagování na okolí, špatná koncentrace atd. Časté jsou také úzkosti, deprese, sebevražedné myšlenky a vyhledávání mohou být drogy i alkohol. Příznaky se mohou projevovat od několika týdnů až měsíců, ale ve většině případů dojde k uzdravení. Výjimečně může nastat chronický průběh, který trvá i mnoho let a dochází k trvalé změně osobnosti. Jedná se o poruchu osobnosti a chování v dospělosti u jedince, jehož osobnost byla dříve normální a tato porucha vznikla v důsledku katastrofického nebo dlouhého stresu. Základem léčby je dlouhodobá psychoterapie, která je cílena na odreakování příčiny.

U sexuálně zneužitého dítěte posttraumatický stres tvoří čtyři faktory: traumatická sexualizace, zrada, bezmocnost a stigmatizace. Děti, které byly traumaticky sexualizovány často chybně chápou svoji sexualitu, což může mít v dospělosti vliv na jejich chování, např. mají nutkavé sexuální chování,

⁹⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3, s. 113-117.

v sexuálních aktivitách bývají agresivní, provozují prostituci, vyhýbají se sexuálním aktivitám, dokonce se objevuje až fobie ze sexu. Sexuální zkušenosti z dětství mohou tedy způsobit posun v sexuálních postojích dítěte. Dalším faktorem je pocit zrady, který se objevuje u dětí, které byly zneužity blízkou osobou, známým nebo osobou, na kterou byly existenčně a emocionálně závislé. Tyto oběti pak v dospělosti umí manipulovat s lidmi, obzvláště s blízkými, které milují, a to až s bezohledností, přetvářkou a krutostí. Faktor bezmocnosti souvisí se syndromem dětského přízpůsobení sexuálnímu zneužívání. Únikem z takové pasti bývají deprese, poruchy příjmu potravy, útky, alkohol, drogy, záškoláctví, šikanování apod. Při stigmatizaci se sexuálně zneužívané dítě cítí špatně a obává se, že to na něm každý pozná. Za to se stydí a přičítá si vinu za takové chování. Vnímá, jak se podobné chování odsuzuje ve společnosti. Když není odhalen trestný čin, tak stigmatizace narůstá, protože se dítě cítí být odlišné od ostatních, což může vést k destruktivnímu až suicidálnímu chování. Postupně se u dítěte můžou objevovat problémy se sebehodnocením, obtíže ve vztazích s druhými lidmi, s navazováním kontaktů atd., což vede v dospělosti k sociální izolaci, alkoholu, drogám.

Také se po ataku objevují krátkodobé následky ve formě bolesti, smutku, vzteku, hanby, lítostivosti, úzkosti. Odeznívají po několika hodinách či dnech v závislosti na věku dítěte, na podpoře okolí a také na tom, jak se dítě dokáže s takovou událostí vyrovnat.

U některých dětských obětí se dostávají po různé době dlouhodobé příznaky jako jsou deprese, přetrvávající úzkosti, poruchy příjmu potravy, nízké sebehodnocení, poruchy v partnerských vztazích, sexuální poruchy, promiskuita, prostituce, sexuální agrese a další.¹⁰⁰

4.3. Dítě

Zákonné vymezení pojmu dítě najdeme v § 126 trestního zákoníku. „Dítětem se rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákoník nestanoví jinak“.¹⁰¹ Tato definice je převzata z Úmluvy o právech dítěte a dítětem se tedy rozumí každá lidská bytost, která je mladší osmnácti let, jestliže trestní zákon nestanoví jinak, což

¹⁰⁰ VANÍČKOVÁ, Eva. *Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-286-6, s. 77-79.

¹⁰¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

znamená, pokud v některých případech není výslovně uvedena nižší věková hranice.¹⁰² Definice nebere ohled na dosažení svéprávnosti dle občanskoprávních předpisů. Pokud osoba mladší osmnácti let podle občanského zákoníku nabude zletilosti např. uzavřením manželství, na posouzení osoby jako dítěte, nemá tato skutečnost žádný vliv z pohledu trestního práva.

Vymezení osoby jako dítěte v § 126 trestního zákoníku je důležité z důvodu trestněprávní ochrany osob mladších osmnácti let, které jsou předmětem útoku pachatele, např. jako u již výše zmíněných trestných činů. Spáchání trestného činu vůči dítěti je v některých případech obligatorním znakem objektivní stránky základní skutkové podstaty a v jiných případech může být dítě předmětem útoku některých kvalifikovaných skutkových podstat. Pak je spáchání trestného činu bráno jako okolnost zvláště přitěžující a použije se zde vyšší trestní sazba. Trestní zákoník stanoví nižší věkovou hranici v případech vyššího zájmu na ochraně mladších dětí, např. u trestného činu pohlavního zneužití dle § 187 trestního zákoníku je věková hranice patnácti let znakem základní skutkové podstaty.

Dále podrobněji obsahuje pojem dítě v § 2 zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Tento zákon vymezuje pojmy dítě mladší patnácti let, mladiství a mládež pro účely tohoto zákona.¹⁰³ Mládeží se rozumí dvě skupiny, děti mladší patnácti let a mladiství a společnost ji věnuje zvláštní péči. U mladistvých je trestní odpovědnost a trestní řízení upraveno jiným způsobem, než je u obecné trestní odpovědnosti a u obecného trestního řízení. Tato zvláštní ustanovení jsou důležitá kvůli výchovnému účelu trestního řízení ve vztahu k mladistvým. Musíme brát ohled na jejich specifické vlastnosti a co nejvíce minimalizovat jejich další možné narušování. Dítětem mladším patnácti let tento zákon chápe osobu, která v době spáchání trestného činu nedovršila patnáctý rok věku, přičemž takovou osobou je i osoba ještě v den svých patnáctých narozenin. Mladistvým je nazývána osoba, která dovršila patnáctý rok věku a nepřekročila osmnáctý rok svého věku, přičemž je takto označována i osoba ještě v den svých osmnáctých narozenin.

Trestním právem jsou chráněny děti ustanoveními, které jsou určeny pouze dětem nebo ustanoveními, které jsou určeny pro oběti, jimiž může být každý člověk a pokud je takový trestný čin spáchán na dítěti, je zvyšována společenská škodlivost

¹⁰² *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*. [Praha]: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. ISBN 978-80-7421-120-1.

¹⁰³ Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

takového trestného činu. Trestní právo se zaměřuje především na ochranu dětí před neplněním povinností jejich rodičů, ochranu dětí před různými formami agresivního jednání, ochranu před obchodováním s dětmi, ochranu proti ohrožení výchovy dítěte, ochranu zdravého sexuálního vývoje, ochranu mravnosti dítěte před výrobou, nabízením, přenecháváním či zpřístupňováním pornografických děl a ochranu dětí před zneužíváním návykových látek a před podáváním alkoholických nápojů nebo anabolických látek. Pod ochranu zdravého sexuálního vývoje u dětí řadíme trestné činy pohlavní zneužití, znásilnění, kuplířství a svádění k pohlavnímu styku. Pokud jednání pachatele u těchto činů směřuje proti osobě mladší než patnáct let a osmnáct let, je přísněji postihován.¹⁰⁴

4.4. Dítě jako oběť

Dětským obětím sexuálního zneužívání se v posledních letech u nás začíná věnovat stále větší pozornost. Tento trend se poprvé začal objevovat v západních zemích zejména na počátku 80. let v souvislosti s rozvojem feministického a emancipačního hnutí žen. Hnutí žen otevřeně hovořilo o sexuálním zneužívání ve společnosti. Dále k otevření tohoto problému pomohly knižně publikované výpovědi žen, které se staly oběťmi sexuálního zneužívání, následně pak bulvární tisk. V různých průzkumech sexuálních zkušeností obyvatelstva se objevilo 30-40 % žen, které přiznaly, že byly oběťmi sexuálního zneužívání v dětství, a to s příbuzným nebo s cizím mužem. V Nizozemsku byl proveden výzkum a ze vzorku tisíce žen byla v dětství sexuálně zneužita třetina dotázaných. Ve čtvrtině případů se jednalo o zneužití incestní. Nyní s problematikou sexuálního zneužívání přichází do sexuologických ambulancí stále více klientů, a to vedlo k vyškolení nových odborníků a vytvoření programů léčebné péče. Ještě vyšší procentuální počty zneužitých žen byly odhaleny výzkumy v USA. Odborníci uvádějí, že je to důsledek větší emancipace žen, díky které ženy častěji oznamují sexuální traumata. Také zde hraje roli to, že v každé zemi je jinak pojata definice pohlavního zneužívání.¹⁰⁵

¹⁰⁴ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 476.

¹⁰⁵ WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti*. Praha: Grada, 2000. *Psyché* (Grada). ISBN 80-7169-795-8, s. 8.

Jako první formulovala v roce 1924 práva dítěte Ženevská deklarace práv dítěte a následně poté v roce 1959 Charta práv dítěte. Nyní jsou práva dětí nejkomplexněji upravena v Úmluvě OSN o právech dítěte. Pro potřeby dětí jsou zde práva rozčleněna do čtyř oblastí. Jedná se o práva na přežití, práva na rozvoj, práva na ochranu a práva na participaci. Přistoupením k této úmluvě se strany zavázaly přijímat opatření, které směřují především k ochraně dětí před násilím a zanedbáváním, před nedostatečnou životní úrovní, hospodářským vykořisťováním a před vykonáváním nebezpečné práce, před narkotickými a psychotropními látkami, před všemi formami sexuálního zneužívání, před únosy, prodáváním a obchodováním s dětmi. I orgány Evropského společenství přijaly řadu předpisů s cílem ochrany mládeže, např. usnesení o ochraně nezletilých v EU, usnesení Evropského parlamentu o nezletilých obětech násilných činů, sdělení Komise o boji a potírání sexuální turistiky spojené se zneužíváním dětí apod.¹⁰⁶

V České republice se problematika týkající se kriminality proti dětem dostala do středu zájmu širší veřejnosti především díky ratifikaci právě výše zmíněné Úmluvy o právech dítěte. Mezi odborníky bylo toto téma ve středu zájmu i dříve, ale přesto dosud není problematika ubližování a špatného zacházení s dětmi a mladistvými komplexně sledována a evidována. Funguje zde sice meziresortní komise při Ministerstvu zdravotnictví ČR zabývající se ubližováním a špatným zacházením s dětmi a mladistvými již od roku 1992, ale nemá potřebné kompetence k zjišťování dat o formách a výskytu ubližování dětem a mladistvým v České republice.

Když se dítě stane obětí trestného činu, je třeba tuto skutečnost nahlásit na Policii České republiky. Osoby, které jsou mladší 15 let by na policii měly přijít v doprovodu zákonného zástupce nebo alespoň v doprovodu dospělé osoby, ale v závažných případech policie komunikuje i se samotným dítětem. Policie České republiky zařídí přítomnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo zákonných zástupců a dále rozhodne o dalším postupu. Pokud je případ akutní, zajistí přivolání lékaře či psychologa. S dětmi pracují speciálně vyškolení policisté. Prioritou je nevyslýchat dítě opakovaně a dále ho nevíktimizovat. Jako každý účastník musí být i dítě poučeno o tom, že informace, které se dozvedí v průběhu konání úkonů nesmějí dále poskytovat a také musí být poučeno o jeho právech a povinnostech. Policie České republiky oběti předá kontakty na subjekty registrované u

¹⁰⁶ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 473-474.

Ministerstva spravedlnosti ČR, které poskytují následnou péči jako např. právní, psychologická, terapeutická atd. Také má policie plošně zajištěnou krizovou intervenci. Jedná se o akutní psychologickou službu na místě, která funguje nepřetržitě. Policie může předat kontakty na oběť s jejím souhlasem organizaci Bílému kruhu bezpečí, která pak oběť sama kontaktuje. Mezi výpovědí dítěte a dospělou osobou se z hlediska věrohodnosti nečiní rozdíl. Policie zaznamenává a prověřuje důkazy pro potřeby trestního řízení, které pak vyhodnocuje soud. Výpověď dítěte mladšího 15 let se před soudem čte nebo pouští na videozáznamu, dítě jako svědka či poškozeného soud nezve.¹⁰⁷

4.4.1 Prevence sexuálního zneužívání dětí

Problematika sexuálního zneužívání dětí na internetu se po celém světě vyskytuje opravdu ve velké míře a je potřeba se zaměřit na to, aby se tak dělo co nejméně. Prevenci sexuálního zneužívání můžeme rozdělit na primární, sekundární a terciární.

4.4.1.1 Primární prevence

Podle Světové zdravotnické organizace je primární prevence strategie, která vede předcházení neblahého společenského jevu takovým způsobem, že neblahý jev je potlačen přímo v zárodku nebo nemá žádné podmínky pro svůj vznik.¹⁰⁸ Täubner považuje za významnou součást prevence začlenit do programů pedagogických fakult, které připravují budoucí učitele základních škol projekt sexuální výchovy, jehož součástí je i prevence sexuálního zneužívání dětí.¹⁰⁹ Zaměření primární prevence má obecný charakter hlavně podle cílové skupiny. V našem případě půjde o potenciální či faktické oběti, a to děti ve věku do patnácti let. Do primární prevence jsou kromě hlavní cílové skupiny dětí do patnácti let zařazeny ještě systémy či skupiny, které prevenci garantují. Základními oblastmi primární prevence vyčleňujeme tedy i rodiče dětí, pedagogy i budoucí pedagogy, profesionální skupiny nepedagogického zaměření, do jejichž kompetence můžeme

¹⁰⁷ PETROVIČOVÁ, Martina. Dítě jako oběť trestného činu. Šance dětem [online]. Datum publikace

11.11.2019, Aktualizováno 16.02.2021 [vid. 2021-03-03]. ISSN 1805-8876. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/dite-jako-obet-trestneho-cinu>

¹⁰⁸ WEISS, Petr. Sexuální zneužívání dětí. Praha: Grada, 2005. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0929-5, s. 57.

¹⁰⁹ WEISS, Petr. Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti. Praha: Grada, 2000. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-795-8, s. 42-43.

zneužívání začlenit, zdravotníci, sociální pracovníci, orgány činné v trestním řízení, státní instituce, veřejnost, sdělovací prostředky a samotné pachatele. Všechny tyto oblasti by měli strategii prevence vzájemně koordinovat a jejich základní koncepce by měla být v kompetenci ústředního státního orgánu.

Základem primární prevence sexuálního zneužívání je výchova dětí. Výchovou rozumíme základní sociální projekt rozvoje osobnosti dítěte, kdy se dítě rozvíjí, kultivuje se, připravuje se na společenské fungování. Pod výchovu řadíme i výchovu sexuální. Cílem takové výchovy je, aby dítě bylo přiměřeně své věkové kategorii harmonickou osobností, která si je vědoma sama sebe a svých práv. Dále pak aby dokázalo hodnotit chování jiných osob a situace, které mohou ohrožovat jeho práva, zdraví a bezpečí a také aby dokázalo svá práva, bezpečí i zdraví chránit a umělo vyhledat pomoc. Na dítě má při výchově vliv mnoho aspektů, důležité je, aby dítě žilo v klidné domácnosti, kde mu rodiče věnují péči a svůj čas, také aby docházelo ke spolupráci rodiny a školy. Pokud se doma dítěti dostává láska, má dobrý vztah s rodiči, tráví spolu čas, je takové dítě méně náchylné k tomu stát se obětí zneužívání na internetu, než pokud se mu rodiče nevěnují, nemají kontrolu nad tím, co jeho dítě ve volném čase dělá, čemu se věnuje na internetu.

Důležitou skupinou je také veřejnost a sdělovací prostředky. Různá média působí na utváření veřejného mínění. Pokud se co nejvíce bude ve sdělovacích prostředcích problematika o zneužívání dětí na sociálních sítích hovořit a upozorňovat na tuto problematiku, dostane se tak více do povědomí rodičů i dětí, a to může přispět ke snížení počtu výše trestných činů na dětech na sociálních sítích. Mnoho rodičů vůbec neví, s kým si jejich děti chatují a mnozí ani neví o nástrahách, které se na sociálních sítích mohou objevit. Proto je důležité tuto problematiku dostat mezi co nejširší veřejnost.

Prevence zaměřená na rizikové chování v kyberprostoru je na národní úrovni koordinována Ministerstvem školství ČR a prevence kriminality v oblasti bezpečného chování na internetu Ministerstvem vnitra ČR. I mnoho významných firem si uvědomuje důležitost preventivních programů zaměřených na uživatele internetových služeb, a proto se zapojují do realizace aktivit zaměřených na tuto oblast. Jedná se např. o projekt Seznam se bezpečně!, orientovaný na internetové seznamování a jeho rizika nebo projekt Webrangers zaměřený na kyberšikanu a kybergrooming. Centrum prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci nabízí komplexní primární preventivní

program v oblasti nebezpečných komunikačních praktik jako je např. sexting, kybergrooming, kyberstalking, kyberšikana atd s názvem E-Bezpečí. Jeho cílem je především přímá edukace ohrožené cílové skupiny – dětí a dospívajících, ale i rodičů, učitelů, policistů atd. Tento projekt se také zabývá mediální kampaní k rozšíření povědomí o této problematice a poskytuje i poradnu zahrnující psychologické, pedagogické a právní poradenství. Centrum provádí i výzkumné programy ve spolupráci se školskými zařízeními i jinými institucemi.¹¹⁰

4.4.1.2 Sekundární prevence

Většina autorů chápe sekundární prevenci sexuálního zneužívání dětí jako záměrné působení na situace, podmínky nebo okolnosti, které zvyšují nebo podmiňují riziko zneužití dítěte s cílem tuto problematiku minimalizovat nebo zcela eliminovat.¹¹¹ Za sekundární viktimizaci můžeme pokládat vytipování rizikových skupin obyvatelstva a rizikových situací, za kterých k sexuálnímu zneužívání dětí dochází a také cílené působení na skupiny lidí a situace tak, aby se riziko sexuálního zneužívání dětí snížilo na minimum.¹¹² Prolínají se zde i obsahy primární prevence, ale sekundární prevence je na rozdíl od obecné primární již specificky cíleně orientovaná do objektivního rizikového pole. Problematiku pak sledujeme z hlediska rizikových dětí, rizikových dospělých, rizikových rodin a rizikových situací.

U rizik dítěte jsou důležité tyto faktory: věk dítěte, jeho vzhled a osobnostní charakteristiky. Na internetu bývají zneužity dívky nejvíce ve věku 12-13 let. Mladší dívky většinou ještě sociální sítě založeny nemají, podmiňující věk pro založení např. profilu na Facebooku je 13 let. S rostoucím věkem, a tím i zrající osobností dítěte, můžeme hovořit o snižování rizikovosti. Východiskem pro sekundární prevenci je hlavně dozor rodičů nad dítětem a jeho komplexní ochrana. Rodič by měl mít přehled s kým jeho dítě na internetu komunikuje, jaké sociální sítě navštěvuje. Vzhled dítěte zde hraje také významnou roli, ale nelze ho obecně

¹¹⁰ KOPECKÝ, Kamil, SZOTKOWSKI, René a GIBADULIN, Denis. Kyberšikana, sexting a rizikové seznamování českých dětí v prostředí internetu. Komenský [online]. Prosinec 2014, roč. 139, č. 02, s. 10–16 [vid. 2021-03-04]. ISSN 2695-0162. ISSN 0323-0449. Dostupné z: https://katedry.ped.muni.cz/pedagogika/wp-content/uploads/sites/17/2015/03/komensky_02_139_final.pdf

¹¹¹ WEISS, Petr. Sexuální zneužívání dětí. Praha: Grada, 2005. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0929-5, s. 77.

¹¹² WEISS, Petr. Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti. Praha: Grada, 2000. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-795-8, s. 63.

specifikovat, protože každý pachatel vyhledává něco jiného. Rizikové mohou být dívky koketní, mazlivé, svádivé, s výraznými ženskými tvary či naopak se vzhledem malého dítěte. Vliv na rizikovost dítěte má i jeho osobnostní charakteristika. Řada kriminalistů uvádí zvýšené nebezpečí zneužívání dětí s nižším stupněm inteligence.¹¹³ Také dítě, které je ve škole šikanované, má málo přátel nebo má problémy s učením, může být více náchylné ke zneužití na internetu. Na sociální síti si najde nové virtuální „přátele“, kteří mohou zneužít jeho naivity, zprvu jsou dítěti oporou a pak po něm mohou požadovat zasílání jeho nahých fotografií apod.

Co se týká rizikovosti osob, už od prvního pohledu nám může být podezřelý, proč dospělý kontaktuje dítě a dopisuje si s ním. Naivní dívky však v takovém jednání nemusí spatřovat pachatelovo špatný úmysl, nedokáží správně vyhodnotit situaci. I rizikovost rodiny může mít značný vliv na náchylnost dítěte k sexuálnímu zneužití. Čím více času spolu rodiče a děti tráví, tím méně budou děti trávit čas na sociálních sítích. Pokud mají nízký stupeň zájmů a nízký stupeň různorodých činností v rodině, svůj volný čas na internetu také tráví více. I stresující situace v rodině mohou hrát v této problematice roli. Různé životní změny např. rozvod, ztráta zaměstnání rodičů, nový partner rodiče může na dítě působit stresově a na internetu od těchto problémů hledají únik.

4.4.1.3 Terciální prevence

Terciální prevencí se rozumí chování rodiče, pedagoga, lékaře atd., kteří reagují na situaci zneužití dítěte. Smyslem této prevence je zamezení dalšímu zneužívání. Dětská oběť nesmí být dále poškozována a k tomu musí být vytvořen systém opatření. Tuto prevenci můžeme dělit na dvě etapy, etapu diagnostickou a etapu pomocnou, ochrannou a terapeutickou. V diagnostické etapě odborné pracoviště hodnotí míru poškození oběti na úrovni medicínské, psychologické a právní. Smyslem etapy pomocné, ochranné a terapeutické je, aby se dítě s kritickou událostí vyrovnalo a aby bylo schopné odolat dalšímu možnému zneužívání. Hlavním záměrem je rekonstrukce a optimalizace osobnosti zneužitého dítěte.¹¹⁴

¹¹³ WEISS, Petr. Sexuální zneužívání dětí. Praha: Grada, 2005. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0929-5, s. 79.

¹¹⁴ WEISS, Petr. Sexuální zneužívání dětí. Praha: Grada, 2005. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0929-5, s. 85.

5. Případová studie

V této kapitole se zaměřím na vybraný případ z roku 2017, kterým se zabýval Okresní soud v Klatovech. Bylo mi umožněno nahlédnout do trestního spisu, kde se jednalo o problematiku týkající se dětské pornografie.

Devatenáctiletý pachatel z Klatovska se v dubnu roku 2017 na komunikační seznamce jménem Hiwe seznámil s poškozenou, které v tu dobu bylo čtrnáct let. Vyměnili si zde pár zpráv, ve kterých psal pachatel poškozené, že má její intimní fotografie přesto, že se do této doby vzájemně neznali a ani si nepsali. Poškozená ale již dříve své intimní fotografie zaslala jinému muži, a tak si nebyla jistá, jestli pachatel skutečně její intimní fotografie nevlastní. Pachatel ji začal vydírat, že pokud mu nepošle další snímky, zveřejní tyto fotografie na internetu. Poté vyhledal poškozenou na sociální síti Facebook a zde si dále psali prostřednictvím Messengeru (jedná se o chat sociální sítě Facebook). Na Facebooku se pachatel seznámil s profilem poškozené, kde zjistil její věk, bydliště a další informace. Svůj věk pachatelovi poškozená napsala i přímo do chatu, ale on i přesto chtěl zaslat nahé fotografie od poškozené. Ta mu zaslala přibližně deset nahých fotografií, přičemž se tak fotila na svůj mobilní telefon.

Ve výpovědi na policii za přítomnosti pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí poškozená uvedla, že ji pachatel vždy řekl, co má konkrétně vyfotit a ona tak udělala, aby měla pokoj. Nejprve mu zaslala obnažené poprsí, poté i obnažené přirození a na některých fotkách byl vidět i obličej poškozené. Dále po ní vyžadoval video, kde by se sexuálně uspokojovala. Ona mu vyhověla a zaslala své video, na kterém masturbuje. Poté odjela poškozená na víkend k prarodičům a na výzvu zaslání dalších fotografií napsala, že nemá čas. Poškozená také uvedla, že se bála komukoliv svěřit, styděla se za to, že své obnažené fotografie někomu poslala.

Pachatel následně na sociální síti Facebook vyhledal mladší třináctiletou sestru poškozené a napsal ji na messengeru. Požadoval po ní zaslání intimních fotografií a vyhrožoval, že pokud tak neučiní, zveřejní na sociální síti Facebook intimní fotografie její starší sestry. S touto skutečností se mladší sestra svěřila rodičům, kteří následně událost ohlásili na policii.

Ve své výpovědi pachatel uvedl, že si je plně vědom, že se dopustil výše zmíněné komunikace, požadoval po nezletilé zaslání intimních fotografií a videa i přesto, že

je poškozené pouze čtrnáct let. Také uvedl, že se tohoto jednání dopustil pouze v tomto případě a svého činu lituje a uvědomuje si, že toto jednání je špatné. Intimní fotky a videa poškozené nezálhoval, nekopíroval, neukládal a dále je nedistribuoval. On sám také zaslal poškozené video, na kterém onanuje.

V této věci vypovídala i matka poškozené, která uvedla, že v lednu roku 2017 svoji starší dceru vylekala v koupelně. Zdálo se jí, že se fotí ve spodním prádle a kladla jí na srdce, aby se takto nefotila a aby takové fotky nezveřejňovala a nikomu neposílala. Od té doby si ale dalších podobných aktivit u své dcery nevšimla.

Mobilní telefon poškozené i s přístupovými hesly do všech stažených aplikací byl vydán policii k prošetření. Komunikace mezi pachatelem a poškozenou byla zdokumentována soudním znalcem ve znaleckém posudku z oboru Kybernetika, odvětví Výpočetní technika a Elektronika, který se specializuje na bezpečnost informačních systémů.

Okresní soud v Klatovech pachatele trestním příkazem uznal vinným, že ze svého mobilního telefonu na sociální síti Facebook a v aplikaci Messenger vedl komunikaci s nezletilou, při které požadoval po nezletilé zaslání intimních fotografií a videa, kde masturbuje, ač věděl, že se jedná o osobu mladší osmnácti let, přičemž nezletilá jeho žádosti vyhověla a takové video mu zaslala a on sám nezletilé také zaslal videonahrávku, kde on sám masturbuje. Tímto tedy přiměl dítě k výrobě pornografického díla a zpřístupnil dítěti filmové pornografické dílo, čímž spáchal přečin zneužití dítěte k výrobě pornografie podle § 193 odstavce 1 trestního zákoníku a přečin šíření pornografie podle § 191 odstavce 2 písmeno a) trestního zákoníku. Pachatel byl odsouzený podle § 193 odstavce 1 s použitím § 43 odstavce 1 trestního zákoníku k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání jednoho roku, jehož výkon se dle § 81 odstavce 1 trestního zákoníku podmíněně odložil na zkušební dobu v trvání dvou let.

6. Náměty de lege ferenda a závěr

6.1. Náměty de lege ferenda

V této podkapitole bych ráda prezentovala svoje názory a připomínky k problematice trestných činů páchaných v prostředí internetu ve vztahu k české právní úpravě, jelikož se domnívám, že zdejší právní úprava není zcela dostačující.

V první řadě si myslím, že by bylo vhodné v trestním zákoníku sjednotit obecně užívanou terminologii, především duplicitní užívání pojmů počítač a počítačový systém. Pojem počítačový systém je širší a zahrnuje v sobě i pojem počítač, jedná se o funkční jednotku, která je složena z jednoho nebo více počítačů a přidruženého software, využívající paměťové médium pro všechny, nebo část programů a dat nezbytných pro vykonání programů.¹¹⁵ Z tohoto důvodu by bylo dle mého názoru vhodné, aby byl jednotně používán pouze pojem počítačový systém.

Také určení místní příslušnosti, ve vztahu ke kyberkriminalitě, bývá v praxi často řešenou otázkou. Já bych rozšířila § 4 trestního zákoníku o místní příslušnosti o ustanovení, že „podle zákona České republiky se posuzuje i trestnost činu, který byl spáchán v prostředí počítačových sítí.“

Dále se domnívám, že úprava § 193b trestního zákoníku, která chrání děti před kybergroomingem není dostačující. Zaměřuje se totiž pouze na ochranu dětí mladších patnácti let a já jsem přesvědčena o tom, že kybergroomingem jsou ohroženy jak mladší děti patnácti let, tak i děti mladší osmnácti let, a to stejnou měrou. I vzhledem k tomu, že § 193b trestního zákoníku odkazuje na § 192 trestního zákoníku a § 193 trestního zákoníku, které chrání dítě, tedy osobu mladší osmnácti let, by bylo vhodnější úpravu v § 193b trestního zákoníku rozšířit o ochranu poskytovanou i na děti mladší osmnácti let. Ustanovení § 193b trestního zákoníku by tedy mohlo znít takto: „Kdo navrhne setkání dítěti v úmyslu spáchat trestný čin podle § 187 odst. 1, § 192, § 193, § 202 odst. 2 nebo jiný sexuálně motivovaný trestný čin, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.“

Myslím si, že by dále bylo vhodné rozšířit oznamovací povinnost, protože tato povinnost se vztahuje pouze na některé trestné činy, které jsou páchany v kyberprostoru. Rozšířila bych ustanovení § 368 trestního zákoníku neoznámení

¹¹⁵ KOLOUCH, Jan. CyberCrime. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2016. ISBN 978-80-88168-15-7, s. 58
Dostupné také z: <https://knihy.nic.cz/files/edice/cybercrime.pdf>

trestného činu o další trestné činy, které by měla osoba povinnost oznámit, pokud se o nich hodnověrným způsobem dozví. Do ustanovení bych zahrнула alespoň trestné činy § 192 trestního zákoníku výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií a § 193b trestního zákoníku navazování nedovolených kontaktů s dítětem.

6.2. Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo podat základní exkurz do problematiky trestné činnosti páchané na dětech na sociálních sítích široké laické veřejnosti, seznámit ji se skutkovými podstatami vybraných trestných činů, které pod tuto problematiku spadají a analyzovat současnou právní úpravu v České republice. Diplomovou práci jsem se snažila obohatit a doplnit o své vlastní poznatky a osobní názory.

I když se v poslední době problematika dětí a sociálních sítí začala objevovat v médiích, stále si myslím, že většina rodičů této problematice nepřikládá velkou váhu a myslí si, že jejich děti se toto téma jistě netýká. I ve zmíněném případě v kapitole případová studie matka poškozené ve své výpovědi zmínila, že dceru přistihla při focení ve spodním prádle. Kladla ji sice na srdce, ať již tak dále nečiní a své fotografie nikomu neposílá, ale myslím si, že dceři měla více vysvětlit, co vše může cizí člověk s jejími fotografiemi zamýšlet, že je může přeposílat, veřejně vyvěšovat nebo ji prostřednictvím takových fotografií vydírat. Také se domnívám, že by rodiče měli více kontrolovat aktivity svých dětí na internetu, měli by vědět s kým si chatují a s kým se scházejí. Větší důraz bych tedy kladla na prevenci zneužívání dětí na internetu, a to především v rodinném prostředí. Důležitá je i spolupráce rodiny a školy. Myslím, že by bylo vhodné do výuky ve školách tuto problematiku zařadit ve formě přednášek a propagačních materiálů. Je potřebné, aby si děti byly vědomy svého postavení a svých možností ochrany. Překvapilo mě, kolik dětských obětí tyto trestné činy nikomu neoznámí a tají je. Nejčastějšími důvody neoznámení jsou pocit studu. Díky tomu, že o zneužívání dětí na internetu se v současnosti více diskutuje, tato problematika je více zveřejňována, je napomáháno boji proti této trestné činnosti.

Velice kladně bych ohodnotila Centrum prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a jejich program E-Bezpečí dostupný na www.e-bezpeci.cz, který je zaměřen na nebezpečné komunikační praktiky jako je např. sexting, kybergrooming, atd. Snaží se o edukaci dětí i rodičů,

učitelů apod., což je velice důležité a také poskytuje psychologické, pedagogické a právní poradenství.

Během studia literatury věnující se této problematice jsem zjistila, že velkým nedostatkem je neaktuálnost. Většina publikací, které se věnují problematice trestné činnosti páchané na dětech na internetu je poměrně zastaralá a mohu i říci, že velice málo publikací se tímto tématem zabývá. Tato problematika je spíše dohledatelná z internetových zdrojů. Jistě je to i tím, že se jedná o poměrně nové téma a během studia této problematiky vnímám postupné přibývání zdrojů.

Trestněprávní ochrana dětí proti trestným činům na sociálních sítích není dle mého názoru zcela dostačující, a proto jsem již výše zmínila své náměty de lege ferenda. Samozřejmě doufám, že i díky osvětě v podobě přibývání edukativních programů zabývajících se ochranou dětí před trestnými činy na sociálních sítích budou tyto trestné činy ve společnosti méně vyskytovanými.

Resumé

The aim of my thesis was to submit a basic excursion into the issue of crime against children on social networks to the general public, to acquaint it with the facts of selected crimes that fall under this issue and to analyze the current legislation in the Czech Republic. I tried to enrich my thesis and supplement it with my own knowledge and personal opinions.

Although the issue of children and social networks has recently started to appear in the media, I still think that most parents do not give much weight to this issue and think that their children are certainly not concerned with this issue.

I also believe that parents should be more in control of their children's activities on the Internet, they should know who they are chatting with and who they are meeting with. I would therefore place greater emphasis on preventing child abuse on the Internet, especially in a family environment.

Family-school cooperation is also important. I think it would be appropriate to include this issue in school teaching in the form of lectures and promotional materials. Children need to be aware of their status and their conservation capabilities. I was surprised at how many child victims do not report these crimes to anyone and hide them. The most common reasons for not notifying are feeling ashamed. As child abuse on the Internet is currently being discussed more, this issue is being made more public, it is being helped to combat this crime.

I would give a very positive assessment of the Centre for risk prevention of risky virtual communication of the Faculty of Education of Palacký University in Olomouc and their E-Safety program available on www.e-bezpeci.cz, which is focused on dangerous communication practices such as sexting, cybergrooming, etc. It strives to edify children and parents, teachers, etc., which is very important and also provides psychological, pedagogical and legal advice.

While studying literature on this issue, I found that out-of-datedness was a major shortcoming. Most publications dealing with the issue of crime against children on the Internet are quite outdated and I can also say that very few publications deal with this topic. This issue is rather traceable from internet sources. It is certainly also because this is a relatively new topic and I perceive a gradual increase in resources as I study this issue.

In my opinion, criminal protection of children against crimes on social media is not entirely sufficient, which is why I have already mentioned my ideas de lege ferenda above. I hope, of course, that, thanks to awareness raising educational programs dealing with the protection of children from crimes on social networks, these crimes will be less preyed on in society.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci), 132 s. ISBN 978-80-7338-091-5.

BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita - téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci), 221 s. ISBN 978-80-7338-143-1.

BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Znásilnění v ČR - trestné činy a odsouzení pachatelé*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci), 221 s. ISBN 978-80-7338-153-0.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk), 431 s. ISBN 80-86473-86-4.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998, 255 s. ISBN 80-85858-70-3.

DOUGLAS, John a Mark OLSHAKER. *Cesta do temnot: jak chránit a vychovávat děti, aby se nestaly oběťmi pedofilních násilníků*. Přeložil Josef OREL. Frýdek-Místek: Talpress, 1999, 453 s. ISBN 80-7218-179-3.

GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 587 s. ISBN 978-80-7598-554-5.

GRIVNA, Tomáš a Radim POLČÁK, ed. *Kyberkriminalita a právo*. Praha: Auditorium, 2008, 220 s. ISBN 978-80-903786-7-4.

HONZÁK, Radkin a František HONZÁK. *Čas psychopatů*. Praha: Galén, [2018], 335 s. ISBN 978-80-7492-384-5.

HOUBOVÁ, Drahomíra. *Psychologie pro právníky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 279 s. ISBN 978-80-7380-100-7.

CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, 201 s. ISBN 80-7178-739-6.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. 1360 s. Glosátor.

JIRÁSEK, Petr, NOVÁK, Luděk a POŽÁR, Josef. Výkladový slovník kybernetické bezpečnosti = Cyber security glossary. 2., aktualiz. vyd. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2013, 200 s. ISBN 978-80-7251-397-0. Dostupné také z: https://afcea.cz/wpcontent/uploads/2015/03/Slovník_Final_screen_v2_0.pdf

KOLOUCH, Jan. *CyberCrime*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2016. CZ.NIC. 522 s. ISBN 978-80-88168-15-7. Dostupné také z: <https://knihy.nic.cz/files/edice/cybercrime.pdf>

KOŽIŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing, 2016, 175 s. ISBN 978-80-247-5595-3.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, 3586 s. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada), 183 s. ISBN 978-80-210-7527-6.

VANÍČKOVÁ, Eva. *Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*. Praha: Portál, 1999, 118 s. ISBN 80-7178-286-6.

VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem*. Olomouc: ANAG, 2011. Právo (ANAG), 1368 s. ISBN 978-80-7263-677-8.

VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČHTA. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy mezioborové učebnice, 664 s. ISBN 978-80-7400-429-2

WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Grada, 2005. Psyché (Grada), 264 s. ISBN 80-247-0929-5.

WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti*. Praha: Grada, 2000. Psyché (Grada), 212 s. ISBN 80-7169-795-8.

WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010, 724 s. ISBN 978-80-247-2492-8.

Internetové zdroje

KOPECKÝ, Kamil. Nebezpečí zvané kybergrooming I. In: Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů [online]. 2010. [cit. 19. 3. 2014]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/9741/NEBEZPECI-ZVANE-KYBERGROOMING-I.html/#6a>

KOPECKÝ, Kamil. Stručný úvod do problematiky online vydírání českých dětí se zaměřením na tzv. sextortion. *Pediatrie pro praxi* [online]. 2014, roč. 15, č. 6, s. 352–354 [vid. 2021-02-26]. ISSN 1803-5264. ISSN 1213-0494. Dostupné z: <https://www.pediatriepropraxi.cz/pdfs/ped/2014/06/07.pdf>

KOPECKÝ, Kamil, SZOTKOWSKI, René a GIBADULIN, Denis. Kyberšikana, sexting a rizikové seznamování českých dětí v prostředí internetu. Komenský [online]. Prosinec 2014, roč. 139, č. 02, s. 10–16 [vid. 2021-03-04]. ISSN 2695-0162. ISSN 0323-0449.

Dostupné z:

https://katedry.ped.muni.cz/pedagogika/wpcontent/uploads/sites/17/2015/03/komensky_02_139_final.pdf

PETROVIČOVÁ, Martina. Dítě jako oběť trestného činu. Šance dětem [online]. Datum publikace 11.11.2019, Aktualizováno 16.02.2021 [vid. 2021-03-03]. ISSN 1805-8876. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/dite-jako-obet-trestneho-cinu>

Portál E-bezpečí [online]. Pedagogická fakulta Univerzity Palackého Olomouc: Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, ©2008-2020 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: www.e-bezpeci.cz

Riziko zvané sexting [online]. Pedagogická fakulta Univerzity Palackého Olomouc: Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, ©2010-2020 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: www.sexting.cz

Zneužívání dětí na internetu. In: Policie České republiky: Kyberkriminalita [online]. Praha: Policie ČR, ©2020 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/zneuzivani-deti-na-internetu.aspx>

Právní předpisy

Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. [Praha]: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. ISBN 978-80-7421-120-1.

Úmluva Rady Evropy o kybernetické kriminalitě.

Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním z roku 2007.

Rámcové rozhodnutí Rady EU 2004/68/SVV z roku 2003 o boji proti sexuálnímu zneužívání dětí a dětské pornografii.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU z 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii.

Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura

Usnesení Nejvyššího soudu 3 Tdo 414/2011.

Usnesení Nejvyššího soudu 6 Tdo 551/2014. Dostupné na goo.gl/iBER5Q

Usnesení Nejvyššího soudu 6 Tdo 1135/2010. Dostupné na goo.gl/83iVhs

Rozsudek Krajského soudu v Brně 3 To 478/2010. Dostupné na goo.gl/fqmKW5

Srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 55/1975 a usnesení sp. zn. 20/13